

**ÇAĞDAŞ RESİM SANATINDA
DİSTOPİK KENTLER**

Zeynep KAPLAN

Yüksek Lisans Tezi

Resim Ana Sanat Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

ÇAĞDAŞ RESİM SANATINDA DİSTOPİK KENTLER
(Dystopian Cities in Contemporary Painting)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep KAPLAN

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Hatice DOĞAN

Erzurum
Nisan, 2024

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Zeynep KAPLAN tarafından hazırlanan “Çağdaş Resim Sanatında Distopik Kentler” başlıklı çalışması 19 / 04 / 2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Resim Ana Sanat Dalı, Resim Sanat Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Selda MANT MENAY

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice DOĞAN

Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Cemile Didem ÖZİŞİK

Atatürk Üniversitesi

Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çağdaş Resim Sanatında Distopik Kentler” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

19/ 04 / 2024

Zeynep KAPLAN

Aslı Islak İmzalıdır

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŐEKKÖR

Hazırladığım tez çalışmasında bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Hatice DOĞAN hocama ve eğitim hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen Nilgün Ayőecik ÇEVİK hocama teşekkürlerimi sunuyorum.

Zeynep KAPLAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇAĞDAŞ RESİM SANATINDA DİSTOPİK KENTLER

Zeynep KAPLAN

Nisan 2024, 79 sayfa

Amaç: Bu araştırma, çağdaş resim sanatında distopik kent temalarının nasıl ele alındığını ve sanatçıların toplumsal problemleri ifade etme biçimini anlamayı amaçlamaktadır. Distopya kavramının resimsel ifadeye nasıl dönüştüğü, sanatçıların çağın sosyal, politik ve çevresel meseleleri nasıl yorumladıkları ve bu temaların izleyici üzerindeki etkileri gibi unsurları inceleyerek, çağdaş resim sanatından örneklerle, resim sanatının distopik kentleri nasıl yansıttığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Yöntem: Bu çalışmada distopya kavramının çevresel, sosyolojik ve psikolojik yönleri ile sanata yansımaları, alan taraması yapılarak tümdengelim yöntemiyle incelenmiştir. Çağdaş sanatçıların güncel ve küresel problemler üzerinden distopya kavramına hangi çerçeveden baktıkları eserleri üzerinden incelenerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca distopyanın sanat üzerindeki etkilerinin sanatçıların çalışmalarında hangi düzeyde ifade edildiği ve sanat pratiklerinde konuyu sorgulama biçimleri analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma kapsamında distopya kavramının evrensel düzeyde sosyolojik bir nitelik taşıdığı bulgulanmıştır. Çağdaş resim sanatında distopya temalarının evrimini ve bu temaların günümüzdeki toplumsal meselelere olan yansımalarını daha iyi anlamamıza olanak tanımakta ve gelecekteki sanatsal üretimlere ışık tutmaktadır.

Sonuç: Bu araştırma çağdaş resim sanatında distopik kent temalarının çeşitli boyutlarını ve derinliklerini gözler önüne sermektedir. Sanatçıların bu temaları işlerken kullandıkları farklı teknikler, semboller ve anlatılar, distopyanın çok yönlü bir kavram olduğunu, sanatçıların konuya dair farkındalık yaratmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, sanat eserlerinin izleyiciyle etkileşimi üzerinden distopik kent tasvirlerinin toplumsal, politik ve kültürel anlamlarının nasıl şekillendiği anlaşılmaktadır. Araştırma, çağdaş sanatın, 21. yüzyılda küresel problemlerin etkisi ile oluşan distopik gelecek kaygısıyla kent yaşamı üzerinden nasıl başa çıktığını ve bu temasın günümüzdeki kolektif bilinçaltına nasıl dokunduğunu anlamamıza olanak sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, sanatın distopya aracılığıyla geleceğe dair endişeleri, eleştirileri ve umutları nasıl yansıttığını açığa çıkarmaktadır, bu da sanatın toplumsal düşüncüyü şekillendirme ve etkileme potansiyelini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Distopya, kent, distopik kentler, çağdaş sanat.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS DISTOPIAN CITIES IN CONTEMPORARY PAINTING

April 2024, 79 pages

Zeynep KAPLAN

Purpose: This research aims to understand how dystopian city themes are handled in contemporary painting and the way artists express social problems. It aims to reveal how painting reflects dystopian cities, with examples from contemporary painting, by examining elements such as how the concept of dystopia transformed into pictorial expression, how artists interpreted the social, political and environmental issues of the age, and the effects of these themes on the audience.

Method: In this study, the environmental, sociological and psychological aspects of the concept of dystopia and its reflections on art were examined by field scanning and deductive method. It has been tried to understand from which perspective contemporary artists view the concept of dystopia regarding current and global problems by examining their works. In addition, the extent to which the effects of dystopia on art are expressed in the artists' works and the ways in which they question the subject in their art practices have been analyzed.

Findings: Within the scope of the research, it was found that the concept of dystopia has a sociological quality at a universal level. It allows us to better understand the evolution of dystopian themes in contemporary painting and the reflections of these themes on today's social issues and sheds light on future artistic productions.

Conclusion: This research reveals the various dimensions and depths of dystopian city themes in contemporary painting. The different techniques, symbols and narratives that artists use while processing these themes reveal that dystopia is a multifaceted concept and that artists are trying to raise awareness on the subject. In addition, it is understood how the social, political and cultural meanings of dystopian city depictions are shaped through the interaction of artworks with the audience. The research allows us to understand how contemporary art copes with the dystopian future anxiety created by the impact of global problems in the 21st century through urban life and how this theme touches today's collective subconscious. The results reveal how art reflects concerns, criticisms and hopes for the future through dystopia, demonstrating the potential of art to shape and influence social thought.

Keywords: Dystopia, city, dystopian cities, contemporary art.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLERİN DİZİNİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önem ve Gerekçesi.....	2
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
Varsayımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
DİSTOPYANIN DOĞUŞU.....	4
XIX. ve XX. Yüzyılda Dünyada Yaşanan Gelişmeler	4
Distopya Kavramının Ortaya Çıkışı	7
Edebiyat ve Sinemada Distopya	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	19
RESİM SANATINDA KENT İMGESİ	19
Kent Kavramı	19
Resim Sanatında Kent İmgesinin Gelişimi.....	21
Modern Sanatta Kent	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	33

GÜNCEL SANATTA DİSTOPYA VE KENT İLİŞKİSİ	33
XXI. Yüzyılda Dünyada Distopik Bir Geleceğin Hayal Edilmesine Sebep Olan Gelişmeler .	33
Çağdaş Sanatta Distopik İmge.....	38
Örnekler Üzerinden Çağdaş Resim Sanatında Distopik Kent İmgesi	43
BEŞİNCİ BÖLÜM	56
UYGULAMA RAPORU.....	56
Uygulamanın Yapılış Gerekçesi.....	56
İçerik ve Biçime Yönelik Saptamalar.....	57
Uygulamanın Düşünsel Yönü.....	65
SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA	70
ÖZGEÇMİŞ.....	77

ŞEKİLLERİN DİZİNİ

Şekil 1. George Orwell'in "1984" adlı kitabından.....	12
Şekil 2. "Metropolis" filminden bir sahnenin fotoğrafı	13
Şekil 3. "Metropolis" filminden bir sahnenin fotoğrafı	13
Şekil 4. "Equilibrium" filminden bir sahnenin fotoğrafı	14
Şekil 5. "Hunger Games: Mockingjay" filminden bir sahnenin fotoğrafı	15
Şekil 6. "Black Mirror" adlı televizyon dizisinden.....	15
Şekil 7. "Ready Player One" filminden bir sahnenin fotoğrafı.....	16
Şekil 8. "Cyberpunk 2077" adlı video oyunundan	17
Şekil 9. Conrad Witz "St. Christopher (Leman Gölü Kıyıları)" 1435, 102 x 81 cm, tuval üzerine yağlıboya Kunstmuseum, Basel	23
Şekil 10. Ambrogio Lorenzetti, "The Effects of Good Government in the City (İyi ve Kötü Yönetimin Alegorisi)" 1338-40, 7.7 x 14.4 m, fresk, Palazzo Pubblico, Sienna, İtalya.....	24
Şekil 11. Domenico Ghirlandaio, "The Adoration of the Shepherds (Çobanların Tapınması)" 1485, 167 x 167 cm, tuval üzerine yağlıboya, Santa Trinita, Floransa	24
Şekil 12. Leonardo Da Vinci, "Mona Lisa", 1506, 77 x 53 cm tuval üzerine yağlıboya, Louvre Müzesi, Paris	25
Şekil 13. Camille Pissarro, "Opera Caddesi (Güneş Işığı, Kış Sabahı)", 1898, 73 x 92 tuval üzerine yağlıboya, Louvre, Paris.....	26
Şekil 14. Claude Monet, "Men Unloading Coal (Kömür Boşaltan Adamlar)", 1875, 54 x 66 cm, tuval üzerine yağlıboya Musée.....	27
Şekil 15. Umberto Boccioni, "The Street Enters the House (Sokak Eve Girer)", 1911, 100 x 100.6 cm, tuval üzerine yağlıboya, Sprengel Museum, Hannover	27
Şekil 16. Ernst Ludwig Kirchner, "Nollendorfplatz", 1912, 69 x 60 cm, tuval üzerine yağlı boya, Stiftung Stadtmuseum Berlin	28
Şekil 17. Max Beckmann, "The Iron Footbridge (Demir Köprü)", 1922, 41.6 x 25.4 cm, tuval üzerine yağlı boya, Kunstsammlung Nordrhein-westfalen, Dusseldorf	29
Şekil 18. Rene Magritte, "Golconda", 1953, 80.5 cm x 99.36 cm, tuval üzerine yağlı boya Menil Collection, Houston.....	30
Şekil 19. Edward Hopper, "Automat (Otomat)", 1927, 71,4x 91,4 cm tuval üzerine yağlı boya Des Moines Art Center, Des Moines	31
Şekil 20. Banksy, "Bomb Damage (Bomba Hasarı)", 2015, Stencil, Gazze	40

Şekil 21. Yoko Ono, “Add Color (Refugee Boat)”, 2019, Enstelasyon, New York	40
Şekil 22. Fernandez Arman, “Poubelle Ménagère (Çöp kutuları)”, 1960, 65 x 40 x 10 cm, mixed media, plexiglas,) Arman Studio, New York	41
Şekil 23. Lori Nix & Kathleen Gerber, “Rift (Yarık)”, 2016, 60 × 40 cm, Pigment baskı, Galerie Klüser, Münih.....	42
Şekil 24. Néle Azevedo, “Minimal Anıt Melting Men” (Eriyen Adamlar), 2009, 20 x 5 cm, buzdan heykel, Berlin, Almanya.	42
Şekil 25. Cihat Aral, “Çöp Toplayanlar”, 1996, 89 x 116 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya	45
Şekil 26. Resul Aytemür, “Denizde Variller”, 1991, 130x170cm, Tuval üzerine yağlıboya	45
Şekil 27. Edward Burtynsky, “California”, 1999, 121,9 x 147,3 cm, kromojenik baskı.....	46
Şekil 28. Serdar Şencan, “Yalan Dünya”, 2006, 150x170cm, Tuval üzerine Yağlıboya	47
Şekil 29. Hakan Gürsoytrak, “Operasyon”, 1999-2006, 148x200 cm, Tuval Üzeri Yağlıboya	47
Şekil 30. Alexis Rockman. “Manifest Destiny”, 2004, 243.8 x 731.5 cm, Ahşap üzeri yağlıboya, Smithsonian American Art Museum, Washington	48
Şekil 31. Donald Sultan, “Polish Landscape II (Polonya manzarası II)”, 1990, 243.8 x 243.8 cm Masonit üzerine lateks ve katran, The Parrish Art Museum, New York	49
Şekil 32. İsmail Tetikçi, “Kara”, 2017, 40 x 40 cm, Tuval Üzeri Karışık Teknik.....	50
Şekil 33. John Wentz, “Between Lights and Shadows (Işık ve Gölge Arasında)”, 2013, 100.3 x 62.9 cm, Tuval üzerine yağlı boya	51
Şekil 34. Mariusz Lewandowski, “Act of Humility (Bir alçakgönüllülük eylemi)”, 2020, 120 x 60 cm, Tuvalüzerine yağlı boya	51
Şekil 35. Anselm Kiefer, “The Renowned Orders of the Night (Gecenin Şanlı Emirleri)”, 1997, tuval üzerine akrilik ve emülsiyon, Goghenheim Bilbao, İspanya	52
Şekil 36. Tetsuya İshida, “Untitled (İsimsiz)”, 2001, 112 x 162 cm, tuval üzerine akrilik, Shizuoka Prefectural Museum of Art, Japonya.....	52
Şekil 37. Zdzislaw Beksinski, “Untitled (İsimsiz)”, 1975, 87 x 73 cm, Tuval üzerine yağlı boya, Polonya.....	53
Şekil 38. Zdzislaw Beksinski, “Untitled (İsimsiz)”, 1972, 61 x 73 cm, Tuval üzerine yağlı boya, Polonya.....	53
Şekil 39. Mark Bradford, “A Witch in a bottle (Şişedeki Cadı)”, 2012, Karışık teknik	54
Şekil 40. Lesley Oldaker, “Disengaged (Bağlantısız)”, 2021, 100 x 100cm, tuval üzerine yağlıboya	55
Şekil 41. Zeynep Neris Kaplan, “Kırılma 63”, 2021, 68 x 48 cm, kâğıt üzerine suluboya	57
Şekil 42. Zeynep Neris Kaplan, “Kırılma”, 2021, 100 x 120 cm, tuval üzerine akrilik boya	58

Şekil 43. Zeynep Neris Kaplan, “Rhythm”, 2022, 120 x 100 cm, tuval üzerine akrilik boya.....	58
Şekil 44. Zeynep Neris Kaplan, “Temas”, 2022, 100 x 120, tuval üzerine akrilik boya	59
Şekil 45. Zeynep Neris Kaplan, “Bende Kalanlar”, 2022, 80 x 90 cm, tuval üzerine akrilik boya	60
Şekil 46. Zeynep Neris Kaplan, “Kırılma 18”, 2020, 64 x 48 cm, kâğıt üzerine suluboya	62
Şekil 47. Zeynep Neris Kaplan, “Uzak”, 2023, 40 x 50 cm, tuval üzeri akrilik boya	62
Şekil 48. Zeynep Neris Kaplan, “Bende Kalanlar”, 2022, 80 x 90 cm, tuval üzeri akrilik boya....	63
Şekil 49. Zeynep Neris Kaplan, “Kırılma 36”, 2020, 68 x 48 cm, kâğıt üzerine suluboya	63
Şekil 50. Zeynep Neris Kaplan, “Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat”, 2023, 90 x cm tuval üzerine akrilik boya	63
Şekil 51. Zeynep Neris Kaplan, “Hiç Kimse”, 2020, 48 x 63 cm, kâğıt üzeri suluboya	64
Şekil 52. Zeynep Neris Kaplan, “Disconnect”, 2023, 25 x 25 cm, tuval üzeri akrilik boya.....	65

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

İnsanlık tarihinde kentler, yaşamda önemli bir rol oynamıştır. Mekân ile kurulan derin ilişki, insanın kimliğini şekillendirirken, kentler de bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Kentler, bir zaman dilimi içinde var olurken, tarihsel bir derinliğe sahip olmalarıyla kendilerine özgü kimlikler oluşturmuş ve yaşamın değişen dinamikleriyle birlikte yeniden anlam kazanmıştır. Bu nitelikler, kentleri sanata ilham kaynağı yapmakta ve kent, bir mekân olarak, sıklıkla sanat aracılığıyla yorumlanmaktadır. Günümüzde ise küresel gelişmelerin etkisiyle, iletişimsizlik, çevre sorunları gibi problemler, kentlerin sanatsal görünümünde yeni biçimlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte kentleşmenin artması, modern sanat eserlerinin konusu haline gelmiştir. Günümüzde ise hem çağdaş sanatta hem de güncel sanatta, kentler üzerinden distopya konusu ele alınmakta ve toplumsal problemlere sanatçı gözünden farkındalık oluşturulmaktadır. Bu bağlamda, bu tez çalışması, kentlerin sanata etkisini ve günümüzdeki distopya temalarının kent yaşamındaki yansımalarını derinlemesine incelemektedir. Çalışmanın odak noktası, kentlerin sanatla olan ilişkisini anlamak ve bu ilişkinin günümüzdeki toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini analiz etmektir. Bu araştırma, kentlerin ve sanatın birlikte ele alındığı multidisipliner bir yaklaşımı benimsemektedir ve kentsel mekânın sanatla olan etkileşimini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlamayı hedeflemektedir.

XXI. yüzyıl, insanlığın karmaşık ve hızla değişen bir çağını temsil ederken, distopya kavramı da bu çağın önemli bir yansıması haline gelmiştir. Distopya, idealize edilen toplumun aksine, karanlık, korkutucu ve baskıcı bir geleceği tasvir eden bir sanat ve edebiyat türü olarak kendini göstermektedir. Bu çalışmada, distopya kavramının XXI. yüzyılda küresel problemler üzerinden nasıl şekillendiği ve çağdaş resim sanatında nasıl ele alındığı incelenecektir. Anti-ütopya olarak ilk kez XIX. yüzyılda edebiyatta kendini gösteren distopya kavramı, XX. yüzyılda dünya savaşlarının yıkımı ve ardından yaşanan kaos dönemiyle toplumlarda daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde, distopya sadece edebiyat ve sinemada değil, aynı zamanda resim sanatında da kendini göstermiş, modern dünya ve kent yaşamının karanlık yönlerini betimleyen eserler ortaya çıkmıştır. Hızla artan sanayileşme, kapitalizm gibi etmenler, modern sanatta distopyanın kent yaşamı üzerinden ifade edilmesini güçlendirmiştir. Kent yaşamının karmaşası, izolasyonu ve insanın doğayla olan kopuşu, ressamların ve sanatçıların distopik temaları keşfetmelerine yol açmıştır.

XXI. yüzyılda, distopya kavramı daha da geniş bir anlam kazanmıştır. Küresel ısınma, çevre kirliliği, ekonomik krizler, siyasi çatışmalar gibi küresel problemler, distopik bir gelecek korkusunu daha da derinleştirmiştir. Bu dönemde, çağdaş resim sanatı distopik kent manzaralarını kullanarak, günümüz dünyasının karmaşıklığını anlamlandıran ve toplumsal problemlere eleştirel bir bakış sunan bir aktivist hareket haline gelmiştir. Bu çalışma, çağdaş resim sanatında distopyanın nasıl ele alındığını ve bu sanat eserlerinin toplumsal farkındalık yaratma potansiyelini incelerken, distopyanın kökenlerini oluşturan küresel problemlerin sanatsal ifadesini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde çağdaş resim sanatındaki distopik temaların analizi ve bu eserlerin toplumsal eleştiri ve farkındalık yaratma süreçlerine katkıları detaylı olarak ele alınacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, distopik kent temalarını inceleyerek, çağdaş resim sanatının toplumsal meselelere olan potansiyel katkısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çağdaş resim sanatında distopik kentler konusu, günümüzde yaşanan gelişmeler, toplumsal ve sosyal problemler, çevre sorunları, teknolojik gelişmeler gibi çağın küresel gündemini eleştirel biçimde ele alarak, kültürel ve toplumsal gerçekliklere sanatçıların bakış açılarını, konuyu işleme yöntemlerini sunarken, farkındalığı arttıran önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Sanatçılar, resimleri aracılığıyla kent peyzajlarını şekillendirirken, küresel çapta yaşanan sorunları, özellikle çevresel bozulma, ekonomik eşitsizlik ve bireyin kentle olan ilişkisindeki değişimleri ele almaktadır. Distopik kent temaları, şehirlerin hızla değişen doğasını, insanlığın bu değişimle baş etme çabalarını ve gelecekteki potansiyel tehlikelere öngörüsünü sunmaktadır. Araştırma, çağdaş resim sanatının, distopik kentleri, toplumsal, kültürel ve ekonomik katmanlarını nasıl ifade ettiğini ve bu sanatsal ifadenin izleyiciler üzerinde nasıl etkiler bırakacağını anlamak adına derinlemesine bir analiz sunmayı amaçlamıştır.

Araştırmanın Önem ve Gerekçesi

Çağdaş resim sanatındaki distopik kentler konusu, günümüz toplumlarının karşılaştığı karmaşık kentsel gerçeklikleri ve bu gerçekliklerin sanat yoluyla nasıl ifade edildiğini anlamak amacıyla büyük bir öneme sahiptir. Küresel çapta hızla değişen kent peyzajlarının ve toplumsal dinamiklerin sanatçılar tarafından nasıl yorumlandığını analiz ederek, çağdaş resim sanatının toplumsal eleştirilerine odaklanmaktadır. Distopik kent temaları, çeşitli güncel toplumsal sorunları ve gelecekteki olası tehlikeleri resimleme potansiyeli sunmaktadır. Ayrıca izleyicilerin, kentsel dönüşüm, sürdürülebilirlik, ekonomik eşitsizlik ve teknolojinin kent yaşamına etkileri gibi

konularda bilinçlenmesine katkı sağlayacak ve sanatın toplumsal meseleleri anlama ve yorumlama sürecindeki görsel etkisini vurgulamaktadır. Sanatın, distopik kent temaları aracılığıyla izleyiciler üzerindeki etkileyici ve düşündürücü rolünü anlamak adına önemli bir katkı sunarak, çağdaş resim sanatının toplumsal gelişmeler bağlamında nasıl işlev gördüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, günümüz sanatının, kent yaşamının zorlukları ve değişen dinamikleri konusundaki derinlemesine düşünce ve eleştirilerini ele alarak, toplumsal farkındalığa katkı sağlamayı öngörmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Resim sanatı subjektif bir ifade biçimi olduğundan, sanatçıların distopik kent temalarını yorumlama biçimleri kişisel olabilmektedir. Araştırma, sadece çağdaş resim sanatındaki distopik kent temalarına odaklanmakta olup, diğer sanat disiplinlerini veya geçmiş dönemlere ait eserleri çok fazla kapsamamaktadır. Bu durum, konunun tüm yönlerini kapsayarak daha geniş bir perspektif sunma imkanını sınırlayabilir. Araştırma, belirli sanat eserleri ve sanatçılar üzerinde odaklanarak, genel bir çerçeve çizme amacını taşımakta, distopik kent temalarını tam anlamıyla kapsamayabileceği ve sadece belirli örneklerle sınırlı kalabileceği göz ardı edilmemelidir.

Varsayımlar

Bu çalışmanın temel varsayımı, çağdaş resim sanatında distopik kent temalarının incelenerek toplumsal ve kültürel eleştirilerin anlaşılmasına olanak tanımaktır. Sanatçıların eserleri ile toplumsal meselelere duyarlı bir şekilde yaklaştığı ve distopik kent temaları aracılığıyla izleyicilerin kent yaşamındaki sorunları daha derinlemesine anlamasına katkıda bulunabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Sanatın, toplumsal endişelere dikkat çekme ve izleyicilere çözümsel düşünme potansiyeli olduğu varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DİSTOPYANIN DOĞUŞU

XIX. ve XX. Yüzyılda Dünyada Yaşanan Gelişmeler

Avrupa'da Rönesans döneminden itibaren başlayan köklü değişimler, XIX. ve XX. yüzyıllarda bilim, edebiyat, sanat, teknoloji ve siyaset alanlarında devam etmiştir. Bu evrimler, insanlığın sürekli bir gelişim içinde olduğunu göstermektedir. Toplumun okuma ve araştırmaya yönelmesi, sosyal ve kültürel açıdan ilerlemesi, teknolojik ilerlemelerle birleştiğinde, yeni bir çağın ve dönüşümün kapıları aralanmıştır. Bu dönem, yeniliklerin doğduğu ve modern dünyanın temellerinin atıldığı bir süreci temsil ederken, geçmiş yüzyıllardan elde edilen deneyimlerin sonuçlarına gebe bir ortam yaratmıştır. Post modern dünya kavramını anlayabilmek için, geçmiş yüzyılların çıkarımlarının derinlemesine kavramak önemlidir.

Aydınlanma düşüncesi ile gelen akıl merkezli bir toplumda özgür düşüncenin varlığı ileri gelirken, bu durum, yeni siyasal düzenlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sanayinin gelişmesi ve ticaretin artması, burjuvazi sınıfının sosyal ve siyasi alandaki etkisini artırmıştır. Sanayi Devrimi, Aydınlanma Dönemi gibi tarihi periyotlar, Fransız İhtilali'nin ulusları etkilemesi, Avrupa'da geçmişin kalıplarından sıyrılan ve dünya genelinde dengeyi değiştiren olaylara sahne olmuştur. Tarihin akışını değiştiren olayları derinden hisseden sanatçılar, en büyük tanıklar olarak, eserlerinde sanatın ifade gücünü etkin şekilde kullanmış ve bu devirleri kayıt altına almışlardır. Bütün dönemlerin önemli eleştirmenleri olan sanatçılar, devrimlerin etkisiyle ortaya çıkan yeni sanat akımlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamışlardır. Hiçbir sanatçı, içinde bulunduğu dönemin ve yaşadığı çevrenin durumuna duyarsız kalmamıştır. Felsefe ve sanatın iç içe geçmesi, sanatçıların eserlerine yansımış ve onların ruhsal derinliklerini sanatsal ifadelerinde sergilemelerine olanak tanımıştır.

İnsanlık, varoluşundan günümüze kadar sürekli bir evrim içerisinde. Keşfetme ve araştırma arzusu, elde edilen buluşlar yoluyla insan yaşamını doğrudan etkilemiştir. Dünya tarihi üzerinde etkili olan en önemli unsurlardan biri, 'Sanayi Devrimi' olarak bilinir. Bu devrim, makineleşme çağının başlamasına öncülük etmiştir. Teknolojik gelişmelerin getirdiği bu devrim,

sosyal yaşamdan sanata, bilimden felsefeye kadar birçok alanda etkilerini gösterirken, aynı zamanda eleştiri konusu haline gelmiştir.

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren ve özellikle XX. yüzyılda, sanayileşme süreci giderek geniş bir coğrafyaya, özellikle Avrupa dışındaki bölgelere yayılmıştır. Sanayi, etkileyici bir güç haline gelerek, dünya genelindeki birçok bölgede etkisini göstermiş ve ileri düzeydeki ülkeler bu sürece katılmıştır; hatta günümüzde bu sürece katılmak üzere adımlar atmaktadırlar (Freyer, 2014).

Sanayi Devrimi terimi ilk kez Karl Marx'ın *Kapital* adlı eserinde ortaya çıkmıştır. İngiliz iktisatçı Arnold Toynbee tarafından 1884 yılında kaleme alınan *Industrial Revolution* isimli kitapta sanayi devrimi, buhar makinesinin kullanılmasından sonraki gelişmeleri devrim olarak nitelendirmiş ve geniş bir kitleye yayılmıştır. Bu dönemi, buharın tekstil endüstrisinde kullanılmasıyla başlayan bir devrim olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır. Sanayi Devrimi'nin başlangıcı, XVIII. yüzyılın sonları ve XIX. yüzyılın başlarında İngiltere'de gerçekleşmiştir. James Watt'ın buharı tekstilde kullanmaya başlamasıyla 1768'de başlayan bu devrim, demir-çelik, ulaştırma, kimya, elektrik, benzin motoru ve otomasyon gibi aşamalardan geçerek ilerlemiştir (Basalla, 2008).

Sanayi Devrimi, yeni bir çağın başlangıcını simgelerken, büyüyen şehirlerin artışı ve iletişim araçlarındaki gelişmeler, yaşamın hızını artırmış; aynı zamanda artan üretim ve buna bağlı olarak artan tüketim, sosyal ve kültürel yaşamı doğrudan etkilemiş ve sınıf farklılıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu devrim, özellikle ifade ve iletişim aracı olan sanat alanında önemli değişikliklere neden olurken, hazır nesnelerin sanatta kullanılması, makinelerin plastik sanatlarda konu edilmesi ve teknolojinin sanat eserleriyle etkileşimine yol açmış, yeni sanat akımlarının ve tekniklerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Batı'da gerçekleşen bu dönüşüm, sanatın endüstriyel dünyayı yorumlamaya yönelmesine neden olmuştur.

Victoria döneminde makinelere ve mekanik yapılarına karşı hayranlık duyanlar, onların mimarların ve sanatçıların gösterişli yapılarından daha üstün olduğunu düşünmüşlerdi. XIX. yüzyılın ilerleyen dönemlerinde fotoğraf makinesinin bulunması ve endüstrileşme süreci, tüp boyaların üretimine olanak tanımış, ressamlar, istedikleri renkleri bir çantaya koyarak doğada rahatça resim yapma olanağı bulmuşlardı. Renoir, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “Tüp boyalar sayesinde dışarıda doğayı resmetme olanağı buldum. Eğer tüp boya olmasaydı, Cezanne, Monet ve Sisley gibi sanatçılar ortaya çıkmazdı.” Tüp boyaların kullanımıyla birlikte sentetik bazlı ve akrilik boya gibi yeni resim malzemeleri üretilmiş ve yeni resim teknikleri geliştirilmişti (Lynton, 2004).

XX. yüzyılda demiryollarının yaygınlaşması, ulaşım olanaklarını büyük ölçüde artırmıştır.

Bu teknolojik gelişme, uzak bölgelere daha hızlı ve etkili bir şekilde seyahat etmeyi mümkün kılmıştır. Aynı dönemde basın malzemelerindeki ilerlemeler, haberleşme sektörünü etkileyerek bilgi akışını hızlandırmıştır. Gazete, dergi gibi basılı yayın organlarının yaygınlaşması, haberlerin daha geniş kitlelere ulaşmasına ve toplumların olaylar hakkında daha hızlı bilgi edinmesine olanak sağlamıştır. Bu ulaşım ve iletişim gelişmeleri, uluslararası ilişkilerde de önemli bir dönüm noktasını temsil etmiştir. Hızlı ve güvenilir ulaşımın yanı sıra haberleşme altyapısındaki iyileştirmeler, ülkeler arası etkileşimi artırmış ve küresel bağlantıları güçlendirmiştir. Bu durum, küreselleşmenin erken adımlarını oluşturarak farklı kültürlerin, ekonomilerin ve toplumsal dinamiklerin birbirine daha yakın bir şekilde entegre olmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, yaşanan bu teknolojik ve iletişimsel gelişmeler, küreselleşmenin temellerini atmış ve uluslararası ilişkilerde derin değişikliklere sebep olmuştur (Bulut, 2003).

Artan fabrika üretimleri, el işçiliği ile üretim yapan bireyleri zor durumda bırakmış ve bu bireyler, sanayileşme süreciyle birlikte fabrikalarda işçi olarak çalışmaya yönelmiştir. Bu dönemde gerçekleşen kentsel göçler, toplumsal problemleri de beraberinde getirmiş, işçi sınıfı, genellikle sağlıksız çalışma koşullarında uzun saatler boyunca çalışmak zorunda kalmış, konut sıkıntısı ve sefaletle karşılaşmış, bu durum, hastalık ve suç oranlarının artışına neden olmuştur. Böylelikle, yeni kapitalist dünya düzeninin henüz başlangıcını oluşturan bir dönemin belirleyici özellikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanayileşme ile gelen bu sosyal ve ekonomik değişimler, işçi sınıfının yaşam koşullarını temelden etkileyerek toplumsal dengelerde önemli değişikliklere sebep olmuştur (Küçükkalay, 1997).

Karl Marx, teknolojik değişimin ekonomik bağlamdaki açıklamalarını öne süren ilk düşünür olmasa da çalışmaları bu konuda yapılan en ünlü tartışmalar arasında öne çıkmaktadır. Marx, endüstriyel kapitalizmin beraberinde getirdiği büyük teknolojik başarıları açıkça tanımıştır. Ona göre, buhar makineleri, demir yolları, elektrikli telgraf ve çeşitli makinelerin yardımıyla doğanın insan egemenliği altına alınması sürecinde endüstriyel sınıf, sadece yüz yıl gibi kısa bir süre içinde, tüm eski uygarlıkların elde ettiği başarıları aşmayı başarmıştır. Marx'ın perspektifinden, endüstriyel teknolojinin etkisi sadece ekonomik alanda değil, aynı zamanda toplumsal ve doğal çevre üzerinde de derin ve çığır açan değişimlere neden olmuştur. Bu bağlamda, Marx'ın analizleri, teknolojinin ve endüstrinin insanlık tarihindeki dönüşümünü anlama çabalarında önemli bir rol oynamıştır (Basalla, 2008).

Sanatçılar, Sanayi Devrimi'nin başlangıcıyla birlikte ortaya çıkan kapitalist sistemi eleştiren önemli figürler olmuşlardır. Bu eleştiriler, yeni sanat akımlarının doğmasına öncülük etmiş ve sanatın ifade biçiminde özgürlüğü beraberinde getirmiştir. XX. yüzyılda, sanayi ve teknolojiye gelişmeler güçlü ülkeler arasındaki ekonomik dinamikleri artırmıştır. Küreselleşen dünyada, bu gelişmeler ekonomik güce sahip ülkeler arasında rekabeti artırmış ve kartlar yeniden

dağıtılmıştır. Bu dönem, insanlık tarihindeki en önemli olaylardan biri olan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile damgalanmıştır. Savaşlar, siyasi, ekonomik, sosyolojik ve birçok başka açıdan köklü değişimlere yol açarak ideolojileri derinden sarsmıştır. İnsanlığın kendi çıkarları uğruna kendi kendini yok etmeye çalışması, dünyayı daha karmaşık bir duruma sürüklemiştir. Bu süreçle başa çıkmak adına çeşitli sanat akımları ortaya çıkmış, savaş sonrası dönemde, sanatçılar geleneksel değerlere duydukları inancı kaybetmiş ve bu değerleri reddederek, Kübizm, Sürrealizm, Dadaizm, Konstrüktivizm gibi akımlarla plastik sanatları yeniden şekillendirmişlerdir. Dünya, savaşların bıraktığı izleri taşıyan çağdaş sanat eserlerine halen ev sahipliği yapmakta, yarattığı travma, çatışma ve dönüşüm, sanatçıların eserlerinde derin ve etkileyici bir şekilde yansırken, çağdaş sanat, bu tür olaylara karşı duyarlılığını sürdürmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan yeni dünya düzeni, dünya genelinde radikal değişikliklere yol açarak mevcut ideolojilerin farklı perspektiflerden ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte, uluslararası ilişkilerde ve siyasi sahnede derin dönüşümler yaşanmış ve bu değişimler, küresel ölçekte ideolojik bakış açılarının gözden geçirilmesini beraberinde getirmiştir. Bu düzen, savaş sonrası dönemde oluşan çok kutuplu bir yapıyı yansıtarak süper güçler arasındaki dengeyi değiştirmiş, var olan ideolojiyi gözden geçirmeye ve adaptasyona zorlamıştır. Soğuk Savaş dönemi boyunca, kapitalizm ve sosyalizm gibi siyasi sistemler arasındaki rekabet, yeni bir anlam kazanmış ve ülkeler, bu ideolojik çatışmanın içinde kendi konumlarını belirlemeye çalışmışlardır. Bu etkiler altında demokrasi, insan hakları, kültürel çeşitlilik gibi konular önemli hale gelmiş ve bu değerler, küresel tartışmalarda belirleyici bir rol oynamıştır. Yeniden yapılanma süreçleri, ulusal ve uluslararası düzeyde ideolojik çerçevelerin yenilenmesine sebep olmuş, toplumlar bu yeni koşullara uyum sağlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, savaş sonrası dönemdeki evrim, dünya siyasetinde belirleyici bir faktör olmuş ve bu süreç, farklı dünya görüşlerini ve politik stratejileri benimseyen birçok ülkenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Distopya Kavramının Ortaya Çıkışı

İdeal yaşam alanlarının şekillenmeye başladığı Rönesans dönemi, ütopyaların kurgulanmasına önderlik etse bile ortaya çıkması yüzyıllarca geriye dayanan ütopyaların gerçeklikle olan tezatlığına karşı 'kara ütopya' olarak bilinen 'distopya' kavramı ortaya çıkmıştır. Distopyayı anlamak için ütopya kavramını bilmek gerekmektedir, çünkü bu iki kavram birbirine zıt ve sıkça karşılaştırılan kavramlardır.

Ütopyaların ortaya çıkmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler, dönemin toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir. Genellikle düşünürlerin, yaşadığı dönemin toplumsal sorunlarını ve adaletsizliklerini eleştirerek, var olan

düzensizliğe karşı yarattıkları ideal dünyanın tasviri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ütopik eserler, mevcut toplum düzenine veya yönetim biçimine yönelik eleştiriler içermekte ve daha iyi bir toplum modeli önermeyi amaçlamaktadır. Büyük toplumsal değişimlerin ve belirsizliklerin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan ütopyaer özellikle mevcut duruma yönelik hoşnutsuzlukları ifade ederken, gelecekteki toplum modeli üzerinde çözümlerler sunmaktadır. Ütopyaer, genellikle idealist düşüncelerle şekillenmektedir. İnsanların doğasında var olan iyimser özellikleri vurgulamakta ve bu özelliklere dayalı olarak ideal bir toplumu tasarlamaktadır. Toplumsal adaletin ve eşitliğin sağlanmasının amaçlandığı, mevcut toplumda görülen adaletsizliklere bir çözüm olarak, daha adil, eşitlikçi bir toplum modeli önermektedirler. Bazı ütopyaer, teknolojik ilerlemenin ve bilimsel gelişmelerin insanlık için daha iyi bir gelecek yaratabileceği inancına dayanmaktadır. Bu tür eserlerde, teknoloji ve bilim genellikle toplumu daha iyi bir yöne yönlendiren unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Ütopya kelimesinin ilk kullanımı, İngiliz devlet adamı ve yazar Sir Thomas More'a dayanmaktadır. Thomas More, 1516 yılında yayımlanan eseri *Ütopya*'da, kelimeyi Yunanca kökenli 'ou' (hiçbir şey) ve 'topos' (yer) kelimelerinin birleşiminden türetmiştir. 'Ütopya' kelimesi, hem 'hiçbir yer' anlamına gelen 'outopia' hem de 'iyi bir yer' anlamına gelen 'eutopia' olmak üzere ikili bir anlam taşımaktadır (Dumlu, 2014).

More'un *Ütopya*'sı, ideal bir toplum tasarımını içeren politik bir eser olarak öne çıkmaktadır. Bu eserde, More, hayali bir adada kurgulanmış olan ideal toplumu betimleyerek dönemindeki toplumsal sorunlara eleştirel bir yaklaşım sunmaktadır. Ütopya kavramı, zaman içinde farklı bağlamlarda kullanılsa da More'un eseri bu kelimenin literatürdeki ilk belirgin kullanımını içermektedir. Ütopya kavramı, sonraki yıllarda birçok yazar, düşünür ve sanatçı tarafından benzer veya farklı bağlamlarda ele alınarak geniş bir anlam yelpazesine sahip olmuştur. More'un bu kelimeyi yaratışı, toplumsal eleştiri, politik düşünce ve ideal toplum kavramlarını şekillendiren önemli bir dönemeçtir.

İdeal bir toplum düzenini temsil ederek mevcut düzenin eleştirisini yapan ütopya, var olan bozuk düzene karşı, daha adil, eşitlikçi ve insan haklarına saygılı bir yapının hayalini kurmaktadır. Bu anlamda, devrimsel bir potansiyele sahiptir, çünkü mevcut düzenin sınırlamalarını ve adaletsizliklerini ortaya koymaktadır. Genellikle toplumsal meseleleri, ahlaki değerleri ve mevcut normları sorgulayarak daha iyi bir toplum düzenine ulaşma arzusunu yansıtmakta ve karşısına bir alternatif çıkarmaktadır. Ütopyalarda bilim, ideal bir toplumun inşasına katkı sağlamak, sorunları çözmek ve insanlığın refahını artırmak için kullanılmaktadır. Ancak, bu devrimsel perspektifin gerçekleşmesi genellikle zorluklarla karşılaşmaktadır, çünkü ideal bir toplumun inşası zor bir süreç gerektirmektedir. Yine de ütopya kavramı, toplumların daha iyi bir geleceğe doğru evrilme isteğiyle ilgili güçlü bir ilham kaynağı olmuştur.

Distopya terimi, Yunanca kökenli ‘dus’ (zor) ve ‘topos’ (yer) sözcüklerinden türetilmiştir. Ütopya teriminin tam zıttı olan distopya, zor ve olumsuz bir yerin tasvirini yapmaktadır (Akkoyun, 2016). Genellikle idealist bir toplum modeli sunan ütopyaların karşısında yer alan distopyalar, bu idealizmi çürüten veya zorlayan unsurları vurgulamaktadır. Distopyalar genellikle, mevcut toplumun veya endişe duyulan konuların bir eleştirisini sunmaktadır. Ütopya ve distopya arasındaki bu zıtlık, iki kavramın toplumu nasıl gördüğünü ve toplumsal eleştirilerini nasıl ilettiğini anlamak açısından önemlidir.

Distopya terimi, ilk kez XIX. yüzyıl düşünürü John Stuart Mill tarafından kullanılmıştır. Mill, ütopyanın tam karşıtı olan bir kavram olarak distopyayı tanımlayarak, ideal bir toplumun hayalini kurmaktan ziyade olumsuz ve zorlu bir toplum düzenini ifade etmektedir (Kirtley, 2011).

Ütopya, toplumsal düzenin mükemmel ve ideal bir formunu tasvir ederken, distopya, genellikle baskıcı yönetim, totalitarizm, çevresel felaketler veya teknolojik kötüye kullanım gibi unsurları içeren olumsuz bir gelecek tablosunu betimlemektedir. Toplumsal eleştiriye ve mevcut düzenin potansiyel tehlikelerine dikkat çekme amacını taşımaktadır. Genellikle insanların özgürlüğünün kısıtlandığı, bireysel hakların çiğnendiği veya çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kaldığı bir dünya düzenini anlatmaktadır. Bu kavram, toplumların olumsuz gelişimleri ve totaliter eğilimleri düşünülerek, izleyici veya okuyucuları sorgulamaya teşvik ederken, düzenin olumsuz yönlerine ve potansiyel risklerine dikkat çekme çabasını yansıtmaktadır.

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Batı'da meydana gelen önemli gelişmeler, distopya kavramının ortaya çıkışının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu dönemdeki distopyalar, ütopyaların aksine mutluluğu vadeden bir ideale sahip olmamıştır. Toplumsal değişimler, ekonomik dönüşümler ve sanayi devrimi gibi etmenler, distopik düşüncelerin filizlenmesine zemin hazırlamıştır. Ezilen sınıfların belirginleşmesi, insanların sefalet içinde yaşaması ve genel olarak karamsar bir atmosferin hâkim olması, distopyaların doğmasına neden olmuştur (Müftüoğlu, 2015).

Bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi, insan gücünün yerini makinelere bırakmasıyla birlikte, yaşamda büyük değişimler gerçekleşmiştir. Makinelerin yükselişi, insan ihtiyacını azaltmış ve bu durum, toplumsal ilişkilerin ve bireyin konumunu etkilemiştir. Distopya kavramı, bu dönemde ortaya çıkan bu türden değişimlere tepki olarak önem kazanmıştır. Distopya yazarları, insanın kendisini ve toplumu tehdit eden potansiyel tehlikelerle dolu bir geleceği düşündürerek, bu dönemin karmaşık ve çalkantılı karakterini yansıtmışlardır.

Distopyalar, ütopyalar gibi şimdiyi değil, geleceği sorgulamakta ve genellikle toplumsal, ekonomik ve politik durumları eleştirmektedir. XXI. yüzyılın ilk dönemlerinde, olumlu gelecek hayali önemini kaybetmiş ve yerini belirsizlik, çözümsüzlük gibi kavramlar almıştır. Çağımızın distopyaları, her türlü olasılığı içeren bir umutsuzluk durumuna evrilmiştir. Belirsizlik,

devamsızlık ve çözümsüzlük kavramları, modern distopyalarda sıkça karşılaşılan temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Distopik eserler, XXI. yüzyılın karmaşık ve belirsiz gerçeklikleriyle başa çıkma çabası içinde, mevcut sosyal ve ekonomik durumu eleştirmek adına kullanılmaktadır (Tong, 2005).

İki farklı dünya görüşünü temsil eden bu kavramlardan ütopya, insanın kusursuzlaştırılabileceğine inanmakta ve ideal bir toplum modeli sunmakta iken distopya, insan doğasındaki kötülüğü vurgulamakta ve bu nedenle kusursuzluğun mümkün olamayacağını savunmaktadır. Distopya, ütopya görüşüne eleştirel bir yaklaşım getirmekte, insanları korkutarak gelecekteki olası tehlikelere karşı uyarmaktadır. Distopyalarda genellikle diktatörlük gibi baskıcı yönetim biçimleri açıkça tasvir edilmekte ve bu tür eserler genellikle karanlık bir geleceğin tablosunu çizmektedir. Ütopyanın gerçekleşebilme ihtimaline karşı duyulan umut ve korku, distopyanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, ütöpik hayallerin farklı şekillerde sonuçlanabileceği gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu iki kavram, toplumsal düzenin ve insan doğasının karmaşıklığını anlama çabası içinde, farklı düşünce sistemlerini yansıtarak, toplumları sorgulamaya teşvik etmektedir. Distopya kavramı, güncel olarak edebiyat, sinema ve diğer sanat alanlarında yer almakta ve toplumsal eleştirileri ifade etmek için sıklıkla kullanılmaktadır.

Edebiyat ve Sinemada Distopya

Distopya kavramının ortaya çıkışı XIX. yüzyılı bulsa da aslında insanlar yıllar boyu bu kavramın etkilerini derinden hissederek yaşamıştır. Tarihsel sürece baktığımızda, farklı formlarda hayatın içinde bir şekilde var olmuştur. Yeni dünya düzenine giden süreçte yaşanan tüm olumsuzluklar bu kavramın güçlü bir şekilde sanat eserlerine konu olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Distopya kavramı, ütopya'nın zıttı olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal, siyasi ve teknolojik değişimlerle birlikte, insanların geleceğe dair umutlarını kaybetmeye başlaması distopyanın konusunu oluşturmaktadır. İçinde bulunduğu dönemin belirsizliklerini ve toplumsal sorunlarını yansıtmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Ütöpik eserlerde ideal bir toplum tasvir edilirken, distopik eserlerde toplum genellikle karanlık, baskıcı ve çürümüş bir şekilde betimlenmektedir. Olumsuz, çarpık veya korkutucu bir toplumun gerçekliğini bize göstermektedir.

Bazı önemli distopik eserler; George Orwell'in *1984*, Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya*, Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451* ve Yevgeny Zamyatin'in *Biz* gibi kitaplarıdır. Distopya türüne katkıda bulunan bu eserler, toplumsal kontrol, sansür, düşünce özgürlüğü ve teknolojik ilerleme gibi konuları ele alarak distopik edebiyatın önemli temsilcileri haline gelmiş ve distopyanın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

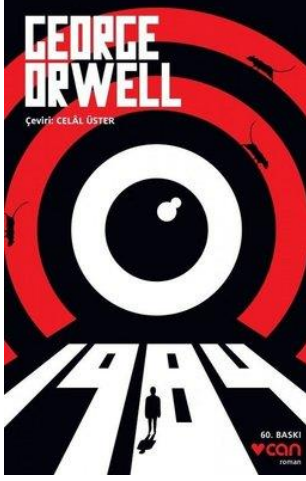
Distopik eserler, ütopyaların potansiyel tehlikelerini veya uygulanmasının güçlüklerini vurgulamaktadır. Zaman içinde farklı formlarda ortaya çıkan bu eserlerin öncülerinden biri olarak

kabul edilen ve sıkça referans gösterilen örneği, George Orwell'in *1984* adlı romanıdır. *1984*, totaliter bir devletin baskıcı kontrolünü ve bireysel özgürlük kaybını konu alarak, distopyanın temel öğelerini işlemiş önemli bir eserdir ve ütopyaların yanıltıcı olabileceği fikrini işlemektedir. *1984*, 1949 yılında yayımlanmış ve Orwell'in totalitarizm, sansür ve düşünce kontrolüne dair endişelerini yansıtmıştır. Kitap, distopik edebiyatta önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmekte ve bu türdeki diğeri eserlere ilham kaynağı olmaktadır.

Şekil 1

George Orwell'in "1984" Adlı Kitabından

(Orwell, 2014)

1984, XX. yüzyılın ortalarında, II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından ve Soğuk Savaş döneminin başlarında yazılmıştır (Şekil 1). Orwell, II. Dünya Savaşı sırasında Nazizm ve faşizmin yükselişini yakından takip etmiş, totaliter rejimlerin, bireyin özgürlüklerini sınırlayan, sansür uygulayan ve düşünce kontrolü yapan bir yapıya sahip olduğu endişelerini taşımıştır. Bu endişeler, 1984'teki Oceania toplumu üzerinden ifade edilmiştir. Orwell, İspanya İç Savaşı sırasında milis üyesi olarak faşistlere karşı savaşmıştır. Ancak, Sovyetler Birliği'nin, içerideki baskıcı uygulamalarını ve Stalin'in yönetimindeki totaliter rejimi gördükten sonra, komünizmin de benzer sorunlara neden olabileceği konusundaki endişelerini dile getirmiş, Sovyetler Birliği'nin etkisi altında yaşayan Oceania'nın totaliter yapısını betimlemiştir. Teknolojik gelişmelerin bireylerin özel hayatına müdahale edebilecek bir seviyeye ulaşabileceği korkusunu işleyen roman, devletin her yerde gözetleme ve bireylerin düşüncelerini kontrol etme yeteneğini vurgulamaktadır. Orwell'in İngiltere'de sosyalist bir yazar olarak geçirdiği dönem ve dünya çapında totaliter rejimlerin yükselişi, onun distopik bir eser yazmasında etkili olmuştur. 1984 onun, gelecekteki distopik bir toplumu tasvir etme aracı olarak kullandığı, eleştiri ve uyarı eseridir. Roman, bireyin düşünce özgürlüğü ve gerçeklik algısı üzerine yapılan derinlemesine bir düşünce çalışmasıdır. (Karabulut, 2023).

İzole toplumlar aracılığıyla ifade edilen distopik eserler, yazarların toplumsal, politik ve teknolojik düzenleri eleştirme, sorgulama ve okuyucuları düşündürme çabalarını yansıtmaktadır. Kapitalizmin ve totalitarizmin etkisi altındaki dünyalarda, gözetim mekanizmalarından sınıflandırmaya, şirketleşmeden kurmaca gerçekliklere, hafıza kaybından paranoyaya, propagandadan makinelerin hükümranlığına, ekolojik kirlenmeden salgın hastalıklara ve genetik deneylere kadar geniş bir yelpazede temaları işlemektedir. Günümüzün karmaşık toplumsal yapılarına ve ideolojilerine bir ayna tutarak, gelecekteki olası riskleri öngörmeye ve anlamaya

alışan bir perspektif sunmaktadır. Yazarlar, distopik kurgularda toplumun zorluklarına ve tehlikelerine dikkat çekerken, okuyuculara kendi zamanlarında var olan sorunları irdeleme ve değişim arayışında olma çağırısı yapabilmektedir.

Sinemada distopya temaları, genellikle edebiyattan ve kültürel gelişmelerden etkilenmiştir. Distopya, toplumsal eleştirileri ve gelecekteki olası tehlikeleri işleyen bir tür olarak edebiyatta ortaya çıkarken; sinema, bu temaları geliştirerek distopik hikayeleri perdeye taşı mıştır. Distopik temaların sinemada ortaya çıkmasında nc olan distopik eserler, sinemacılar a ilham vermiştir. Sinema, teknolojik ilerleme ile daha karmaşık ve etkileyici distopik dünyaların yaratılmasını mümkün kılmıştır. Özellikle bilim kurgu içeren filmlerde, görsel efektler ve diğer teknolojik imkanlar, distopik atmosferin daha etkileyici bir şekilde sunulmasına olanak tanımıştır. Savaşlar, totaliter yönetimlerin yükselişi, toplumsal huzursuzluklar gibi dönemlerde, distopik filmler izleyicilere düşündürücü bir deneyim sunma eğilimine girmiştir. Bazı kültürel ve sanatsal akımların bu alanda etkisi büyük olmuştur. Örneğin, 1960'ların ve 1970'lerin toplumsal olayları, hippie hareketi ve anti-savaş protestoları gibi olaylar, distopik filmlerin yükselişine katkıda bulunmuş ve popüler kültürde giderek daha fazla yer almıştır. İzleyicilerin bu tür hikayelere olan ilgisini artırmış ve sinemacılar a distopik evrenleri keşfetme ve eleştirme fırsatı tanımıştır.

şekil 2

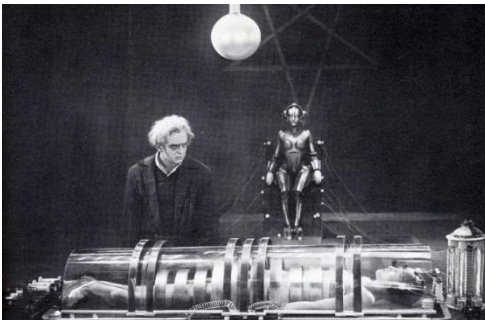
“Metropolis” Filminden Bir Sahne

(Pommer, 1927)

şekil 3

“Metropolis” Filminden Bir Sahne

(Pommer, 1927)

Birçok film eleştirmenine göre sinemanın ilk distopik filmi olarak kabul edilen *Metropolis*, yönetmen Fritz Lang'ın 1927 yapımı, bilim kurgu ve distopik temaları işleyen Alman yapımı bir sessiz filmidir (Şekil 2). Film, endüstriyel bir şehirde geçer ve sınıflar arasındaki eşitsizlik, teknolojik ilerleme ve insan doğasının kontrolü gibi distopik temaları işler (Şekil 3). Totaliter rejimle yönetilen *Metropolis*'te, işçi sınıfının baskı altındaki, robotlaştırılmış yaşamının aksine iktidar ve güç sahiplerinin ayrıcalıklı yaşamı toplumsal adaletsizlik üzerinden distopyayı kurgulamaktadır. Filmin görsel efektleri ve özgün temaları, distopik sinema tarihinde önemli bir dönemeç olarak kabul edilmektedir.

Distopik temalar beyaz perdeye uzun süredir konu olmaktadır. *Elysium* (2013), *Blade Runner* (1982), *Children of Men* (2006), *The Matrix* (1999) *The Hunger Games* (2012), *Equilibrium* (2002) *Twelve Monkeys* (1995), *28 Days Later* (2002), *The Road* (2009), *Blindness* (2008), *Snowpiercer* (2013), *Ready Player One* (2018) gibi filmler, geleceğin kurgusu, otoriter yönetimler, teknolojik gelişmeler, salgın hastalıklar, savaşlar ve diğer distopik temalar üzerinden izleyicilere düşündürücü hikayeler sunarken bazen de olası distopyaları kurgulamaktadır.

Şekil 4

“*Equilibrium*” Filminden Bir Sahne

(Brown, 2002)

Equilibrium, 2002 yapımı bir bilim kurgu filmidir ve Kurt Wimmer tarafından yazılıp yönetilmiştir (Şekil 4). Film, distopik bir gelecekte, duyguların yasaklandığı bir toplumda geçmektedir. İnsanlar, duyguları kontrol eden ve bunları ortadan kaldırmak için özel bir ilaç kullanan bir rejim tarafından yönetilmektedir. Baş karakter olan John Preston, bu rejimin bir parçası olarak duyguları bastırmakla görevlidir ancak bir süre sonra duyguları yeniden keşfeder ve bu yasa dışı eylemin sonuçlarıyla yüzleşir. *Equilibrium* distopik bir dünya düzenini sorgularken bireyin özgürlüğü ve duyguların önemi gibi derin temaları ele almaktadır. Aksiyon dolu sahneleri ve felsefi yönüyle dikkat çeken bir yapıttır.

Şekil 5

“Hunger Games: Mockingjay” Filminden Bir Sahne

(Jacobson, 2014)

Hunger Games: Mockingjay, Suzanne Collins’in aynı adlı roman serisinin üçüncü kitabından uyarlanmış olan 2014 yapımı bir bilim kurgu ve distopik filmidir (Şekil 5). Filmin yönetmenliğini Francis Lawrence yapmıştır. Film, Panem adındaki distopik bir toplumda geçmektedir. Baş karakter Katniss Everdeen, devrimci bir gruba liderlik ederek totaliter Capitol hükümetine karşı isyanı örgütler. Filmin ana teması, toplumsal eşitsizlik, politik manipülasyon ve bireyin direnişi üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca, güç ve zorunlu itaatin altını çizen derinlikli bir hikâye anlatımıyla izleyicilere sunulmaktadır. Genç yetişkin edebiyatının distopik öğelerini ve politik alegorilerini başarılı bir şekilde sinemaya aktaran etkileyici bir yapım olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 6

Charlie Brooker, Black Mirror, 2011, Televizyon Dizisi, İngiltere

(Brooker, 2011)

Black Mirror dizisi, distopya kavramını derinlemesine işleyerek, günümüz teknolojisinin ve toplumsal gelişmelerin potansiyel karanlık yönlerine odaklanan bir antoloji dizisi olarak öne çıkmaktadır (Şekil 6). Dizinin bölümleri, teknolojik ilerlemelerin getirdiği etik değerler algısı, sosyal ve psikolojik sorunlara dair çeşitli senaryolar sunarken, izleyiciye günümüzün veya geleceğin distopik olasılıklarını göstermektedir. Teknolojinin insan hayatına entegrasyonu ve bu ilişkinin getirdiği olası tehlikeleri sorgulatmaktadır. İzleyiciye, teknolojinin kullanımının ve gelişiminin potansiyel sonuçlarını düşündürerek, distopik bir geleceğin kapıda olabileceği fikrini geniş bir perspektiften ele almaktadır. Bu alanda ele alınmış en iyi yapımlardan biri olarak, her bölümde işlenen farklı konular neticesinde günümüz dünyasındaki problemlerin geleceğe nasıl evrileceğine dair çarpıcı gerçekleri gözler önüne sermektedir.

Distopik anlatının olduğu filmler, kurgusal bir evren inşa etmekte ve insan yapımı felaketler, hastalıklar, teknolojik ilerlemeler veya sınıf temelli ayaklanmalar gibi senaryoları içermektedir (Serttaş, 2018). Bu filmler, güncel konulara ve geleceğe dair endişelere işaret eden önemli bir gözlemi yansıtmaktadır. İnsanlığın teknolojik ilerlemelerle birlikte kazandığı güç, aynı zamanda büyük sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. İlerleyen teknoloji, silahlanma veya sağlık gibi çeşitli alanlarda ciddi riskleri beraberinde taşıyabilmektedir. Bu risklerin bilincinde olmak, toplumların ve devletlerin yönetiminde sorumluluk sahibi olmayı gerektirmektedir.

Şekil 7

“Ready Player One” Filminden Bir Sahne

(Spielberg, 2018)

Ready Player One, Ernest Cline'in aynı adlı romanından uyarlanan 2018 yapımı bir bilim kurgu ve macera filmidir (Şekil 7). Steven Spielberg tarafından yönetilen film, distopik bir gelecekte geçmektedir ve insanlar kaçışlarını sanal gerçeklik dünyası OASIS'te bulmaktadırlar. Baş karakter Wade Watts, OASIS'te gerçekleşen bir avı çözmeye çalışırken, şirketin CEO'su Nolan Sorrento'nun ve onun güç arayışındaki kuruluşunun hedefi haline gelir. Film, sanal gerçeklik, teknoloji, pop kültürü ve kişisel kimlik gibi temaları başarıyla ele alırken, aynı zamanda

macera dolu bir yolculuğu izleyiciye sunmaktadır. Görsel efektleri, pop kültürü referansları ve bilim kurgu öğeleriyle dikkat çeken ve izleyicilerin hayal gücünü tetikleyen bir yapıttır.

Nükleer silahlar gibi yıkıcı güçlerin kullanımı, tarih boyunca büyük felaketlere neden olmuştur. Aynı zamanda, biyolojik silahlar veya pandemi riski gibi sağlık alanındaki tehlikeler de dünya genelinde ciddi endişelere neden olmaktadır. Bu tür tehditler, distopik senaryolara ilham vermiş ve bu türde yaratılan filmlerin yanı sıra video oyunlarının da popülerliğini artırmıştır.

Şekil 8

CD Projekt Red, Cyberpunk 2077, Video Oyunu, Polonya

(CD Projekt Red, 2020)

Cyberpunk 2077 geleceği konu alan ve bu bağlamda çeşitli distopik öğeleri içeren bir video oyunudur (Şekil 8). Oyun, Night City adlı devasa bir metropolde geçmekte ve bu şehir, teknolojik ilerlemelerin ve büyük şirketlerin hüküm sürdüğü distopik bir dünya tasviri sunmaktadır. Night City'nin gökdelenleri, neon ışıkları ve karmaşık sokakları, oyunculara olası bir geleceğin karanlık ve karmaşık yüzünü keşfetme fırsatı sunmaktadır. Oyunun hikayesi, güç mücadeleleri, yapay zekâ ve biyoteknoloji gibi distopik temaları içermektedir.

'Post-apokaliptik' senaryolar, insanlığın kendi yarattığı sorunlar nedeniyle dünyayı terk etmek veya yok etmek zorunda kalmasını konu almaktadır. Bu tür senaryolar, izleyicilere bugünkü eylemlerinin yarattığı kaosun olası sonuçları konusunda düşünme fırsatı sunmaktadır. Kıyamet sonrası gerçekleşen distopik senaryolar, izleyicilerde varoluşlarını ve doğaya karşı olan sorumluluklarını düşünmeleri için bir çağrı gibi algılanabilmektedir. Aynı zamanda, bu tür filmler insanların gelecekteki potansiyel felaketlere karşı hazırlıklı olmalarını ve sürdürülebilir yaşamsal ürünlerin kullanımını teşvik edebilmektedir. Distopik senaryolar, düşündürücü ve uyarıcı bir rol oynayarak izleyicileri daha bilinçli bir şekilde dünya ile etkileşime girme özelliğini bünyesinde barındırmaktadır fakat bazen de kaosun hâkim olduğu korkutucu, karanlık gelecek senaryoları, umutsuz bir bakış açısı oluşturabilmektedir.

Sonuç olarak, sinemada distopya temaları, edebiyattan, dijital, teknolojik ilerlemelerden, sosyal ve politik değişimlerden, popüler kültürün etkilerinden beslenerek evrim geçirmektedir. Bu temalar, izleyicilere mevcut dünya düzenini sorgulama ve gelecekteki olası senaryolara dair

düşünce provokasyonları sunmaktadır. Bu filmlerin ortak noktası incelendiğinde ise genellikle kontrol edilmek istenen ve ezilen sınıfın çözüm arayışı ve mevcut düzene karşı başlattığı protesto sonucunda düzeni oluşturan çarkların adil bir şekilde yeniden dizilmesi için mücadele ettikleri görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESİM SANATINDA KENT İMGESİ

Kent Kavramı

‘Kent’ kavramının ortaya çıkışı tarihsel, kültürel ve toplumsal devinimlerle gelişim göstermiştir. Zaman içinde evrilen kentleşme süreci tarihin farklı dönemlerinde, çeşitli kültürlerle ve coğrafyalara bağlı olarak, toplumsal gelişmelerin ışığında farklı aşamalardan geçmiştir. Oluşumunda birçok farklı dinamizmi barındıran kentler, insanların yoğun olarak bir araya geldiği, çeşitli kültürel etkinliklerin ve deneyimlerin yaşandığı, yapıları ile dikkat çeken yaşam alanları olarak öne çıkmaktadır. Antik uygarlıkların kentleri (örneğin, Mezopotamya'daki Babil, Mısır'daki Kahire), Orta Çağ'da gelişen Avrupa şehirleri, Sanayi Devrimi'nin etkisi altında büyüyen endüstriyel kentler ve modern dünyadaki metropoller, kentleşmenin farklı aşamalarını temsil etmektedir. Uygarlığın varoluşu ile kentleşme süreci de giderek hızlanmış ve medeniyetlerin simgesi haline gelmiştir.

Çağdaş anlamda kentler ticaretin merkezi ve ekonomik faaliyetlerin geliştiği yerleşkeler olarak ele alınmakta ve rağbet görmektedir. Ayrıca kentsel merkezler erken dönemlerde ideolojiler doğrultusunda dini amaçlara hizmet eden mekanlardır. İlk kentlerde değiş tokuş dışında ticari faaliyet görülmezken el sanatları gelişmiştir (Bookchin, 1999). Tarım devrimi ile yerleşik hayata başlayan insanlar zamanla düzenli bir bölgede kalmış ve bu topluluklar büyüyerek ticaret ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı sosyolojik açıdan gelişmiş yerleşim yerlerine dönüşmüştür. Toplulukların organize olması, birlikte yaşama ihtiyacını doğurmuş ve yönetsel faaliyetlerin yoğun olduğu, bir idare merkezi olarak gelişmiş kentler ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra farklı kültürlerin bir arada etkileşim içinde olduğu kentlerde, sanat, eğitim, bilim, kültür ve diğer entelektüel faaliyetlerde gelişmeye başlamıştır.

Kentin, sürekli değişen ve dinamik bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Renkliliği, çeşitliliği ve hareketliliğiyle adeta bir sanat eseri gibidir ve insanlar için her zaman önemli mekânlar olmuştur. Aynı zamanda, sanat, felsefe ve dinin doğduğu ve geliştiği yerler olarak da bilinmektedirler. Kentler, farklı sosyal sınıflardan insanların buluşup iletişim kurduğu, fikir alışverişi yaptığı alanlar olarak mesleki örgütlenmenin ve bireyin toplumsal ilişkilerdeki yerinin belirginleştiği, sosyal baskının daha az hissedildiği ve örgütlü bir toplumun yapısal unsurlarını taşıyan mekanlar olarak öne çıkmaktadır (Tatlidil, 1989).

Kent tanımları genellikle teknolojik ilerlemelerin ve hizmetlerin yoğunlaştığı yerler olarak

öne çıkar. Üretim, ticaret ve nüfus yoğunluğu gibi unsurlar kentlerin temel özellikleridir. Kentler, modern yaşamın merkezleridir ve gelişmişlik düzeyiyle uygarlıkla özdeşleştirilirler. Kentleşme ise son iki yüzyılın önemli bir olgusudur; sanayi devrimi ve teknolojik ilerlemeler, kırsal kesimden kentlere büyük göçleri tetikleyerek bu süreci hızlandırmıştır (Lerner, 1964).

XVIII. ve XIX. yüzyıllarda başlayan Sanayi Devrimi, üretim süreçlerini hızlandırarak büyük değişikliklere neden olmuştur. Kurulan fabrikalar işçi alımını gerektirmiş ve tarımdan sanayiye geçişle birlikte kırsaldan şehirlere büyük göçler başlamıştır. Sanayi Devrimi'nin etkisiyle endüstriyel kentler hızla büyümüş, ulaşım, iletişim ve enerji teknolojilerindeki ilerlemelerde bu göçleri kolaylaştırmıştır. Bu sayede büyüyen kentler daha fazla iş ve ekonomik fırsat sunarken, eğitim ve kültürel etkinliklere daha kolay erişim, sağlık hizmetleri gibi avantajları gören insanlar hızla şehirlere yönelmiştir. Tüm bu faktörlerin birleşmesi kentleşmenin hızlanmasına ve dünya genelinde büyük metropollerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu süreç, modern yaşam tarzının ve ekonomik yapıların evrimine paralel olarak devam etmektedir.

Hızlı kentleşme devam ederken toplumsal ve sosyal problemleri de beraberinde getirmiştir. Konut problemleri, sağlık sorunları, nüfusun hızla çoğalması, burjuva ve işçi sınıfı arasındaki gelir eşitsizlikleri ile sosyal uçurumların artması, çoğalan nüfusa bağlı olarak altyapı hizmetlerinin talebi karşılamakta yetersiz kalması, su, elektrik gibi kaynakların temini, işsizlik, trafik, çevre kirliliği, ekolojik düzenin bozulması, göçle gelen kültür farklılığının yarattığı çatışmalar ve daha birçok neden zamanla kentleri kaosa sürükleyerek yaşam kalitesini düşürmüştür. Kentleşme sürecinde yaşanan bu sorunlar zamanla farklı yönetim biçimlerini gerektiren etkili planlama ve sürdürülebilir kent politikaları ile ele alınmaya başlanmıştır.

Sanayi devriminin etkisiyle kentlerde yaşanan toplumsal sorunlar, sosyolojinin odak alanlarından biri haline gelmiştir. Comte, Durkheim, Tönnies ve Weber gibi sosyologlar, sanayi devriminin sonuçlarına odaklanarak toplumsal değişimleri anlamaya çalışmışlardır. Köyden kente göç, geleneksel değerlerin zayıflaması, toplumsal ilişkilerin yapısında yaşanan değişimler ve kurumların rasyonalizasyonu gibi konular, bu düşünürlerin çalışmalarında önemli bir yer tutmuştur. XVIII. yüzyıl, Batı'da hızlı kentleşmenin yaşandığı ve toplumsal yapıların büyük değişimler geçirdiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, kentleşme süreci sanayileşmeyi ve kalkınmayı hızlandırmıştır. Dolayısıyla Batı toplumları, yaşanan büyük dönüşümün merkezinde yer almaktadır (Sezal, 1992).

İmkanlara kolay erişimin getirdiği avantajların yanında plansız ve hızla göç alan kentlerde toplum için yetersiz kalan ve çatışma alanı oluşturan durumlar sosyologların dikkatini çekmiş ve kentler sosyolojik açıdan incelenerek problemler çözümlenmeye çalışılmıştır. Chicago Okulu, kent sosyolojisinin temellerini atmış ve 1950'li yıllarda hız kazanan birçok farklı alanda

sosyologların yaptığı araştırmalarla kentleşmenin getirdiği sorunların analizine ilişkin araştırmalar yayınlamıştır (Koyuncu, 2011).

Bu etkenler, kentsel alanlarda yaşayan bireylerin günlük yaşamlarını, deneyimlerini ve genel yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir. Hızlı kentleşmenin birey üzerinde olumsuz etkileri arasında stres ve anksiyete önemli bir yer tutmaktadır. Yoğun nüfuslu kentlerdeki hızlı yaşam temposu, sıkı çalışma koşulları ve trafik sıkışıklığı, gürültü kirliliği gibi faktörler genel sağlık ve yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Yüksek rekabet, iş stresi, yaşamın tempolu akışı, sosyal baskılar, bireylerde depresyon ve diğer mental sağlık sorunlarına neden olmasının yanı sıra sosyal ilişkilerini ve psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyerek zamanla topluluk duygusunu azaltmakta, insanlar arasındaki bağları zayıflatmakta, bunun sonucu olarak sosyal izolasyon kavramı gündeme gelmektedir. Kentleşme, sosyolojik açıdan incelenen bir olgu olmasının dışında sanat ve felsefe gibi farklı disiplinlere de konu olmaktadır. Başka coğrafyalardan gelen özelliklerin kentlerde birleşmesi ve kozmopolit yaşam, diğer taraftan kent tarihini, kültür, dil, din, sanat gibi birçok açıdan etkilemekte ve zenginleştirmektedir. Bu farklılıklar beraberinde kentlerin yönetim biçimleri ile ilgili pratiklerin değişimine neden olabilmektedir. Değişkenlerin fazla olması özellikle büyük kentlerde yaşayan insanlar için toplumsal yaşama uyum problemlerini doğurabilmektedir.

İnsanlar, çağın sorunları ve kente yabancılaşma durumuyla mücadele ederken, içlerinde kendilerini gerçekleştirdikleri mekânın sesine uygun bir yaşamı benimsemekte zorlanmaktadır. Kentin sesini duyan insanlar, içinde bulundukları koşulları değiştirebilmekte ve kentin tarihini ve kendi yarattığı mirası sahiplenebilmektedir. Kentin sesini dinleyen ve ona uygun bir şekilde hareket eden insanlar, kendilerini ve çevrelerini daha derinden anlamakta ve kentin ruhunu korumaktadır. Bu durum insanların kendilerine ve topluma daha yakın hissetmelerini sağlamaktadır. Kentler, insanların dil ile var olan ve toprağın üzerinde şekillendikleri asli mekânlar olarak öne çıkmaktadır. Ancak beton duvarlar gibi yapay engeller ve teknolojik gelişmeler, insanları kentin sesini duymaktan alıkoymaktadır. Felsefe, bu anlamda, insanın kentin tarihine sahip çıkmasına katkı sağlamaktadır. İnsanları, kendilerinin ve kentin tarihselliğine duyarlı olmaya teşvik etmekte, sorunları aşma ve çözüm yolları bulma konusunda temel bir katkı sağlamaktadır. Bu sayede insanlar kendilerine ve topluma daha yakın hissetmekte ve yabancılaşma duygusu azalmaktadır. Felsefe böylece kentin ruhunun korumasına yardımcı olmaktadır (Becermen, 2015).

Resim Sanatında Kent İmgesinin Gelişimi

Dünya tarihi, insanlık üzerinde derin etkiler bırakmış bir dizi olay, değişim ve gelişmelerle doludur. Bu tarihsel süreçler, sadece siyasi ve ekonomik arenalarda değil, aynı zamanda sanat

dünyasında da belirleyici bir rol oynamıştır. Sanat, zaman içindeki dönemsel değişimlere, kültürel evrimlere ve toplumsal dönüşümlere paralel olarak kendini sürekli olarak yenilemiştir. Savaşlar, devrimler, bilimsel keşifler, kültürler arası etkileşimler ve teknolojik ilerlemeler gibi tarihsel olaylar, sanatın şekil almasında ve sanatçıların eserlerine yansımada belirgin bir etki yapmıştır. Sanatçılar, yaşadıkları dönemin ruhunu, çalkantılarını, umutlarını veya mücadelelerini eserlerine yansıtarak tarihe not düşmüşlerdir. Örneğin, savaş dönemlerinde sanatçıların savaşın dehşetiyle yüzleşmelerini ve bu deneyimleri eserlerine yansıtmasını sağlamıştır. Benzer şekilde, sanatçılar toplumsal hareketlerin ve devrimlerin etkisi altında kalarak, değişen toplumsal normlara cevap vermişlerdir.

İnsanlar, yaşadıkları çevrenin ilk olarak imgesel tasarımını kurgulamakta ve yapay çevrenin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. İmge olmadan, ulaşılacak hedefin belirlenmesi zorlaşmaktadır. İdeal geleceğin şekillenmesi için imgenin mutlak doğruluk öğelerini beraberinde bulundurması gerekmektedir. Bu imge yapısı, farklı niteliklere sahip olabilmektedir fakat özgür düşünce ve yanılma izni verilirse ütopyaı oluşturmaktadır. Toplumsal değerlerin yansıtıldığı ve gerçekleştirilebilir nitelikte olan imge yapısı ise, planlama ve tasarım süreci dahilinde "arzulanan geleceğin imgesi" olarak kabul edilmektedir (Başakman, 1986).

Kentler, insanların yaşadığı, hayatlarını sürdürdüğü ve medeniyetin merkezi haline gelmiş önemli mekanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu oluşum, sanatçılar üzerinde derin etkiler bırakan bir imge sunarken, içerdiği unsurlar, görsel semboller, fiziksel ve dinamik yapısı ile sanatın sıkça işlediği bir tema halini almaktadır. Bu durum, resim sanatında da kompozisyonların oluşturulmasında etkileyici bir rol oynamakta ve sanatçıları bulundukları kent yaşamının zenginliği ile etkilemektedir. Bu bağlamda kent, sadece fiziksel bir mekân değil, aynı zamanda sanatsal bir ifade ve yaratıcılığın kaynağı olarak da öne çıkmaktadır. Barınma ve medeniyetin odak noktası olan kentlerin sanat eserlerine konu edilmesi, yalnızca estetik bir değerlendirme düzleminde değil, aynı zamanda tarihsel bir belge olarak da büyük bir önem taşımaktadır.

Sanatta kent imgesinin gelişimi manzara resimleri ile başlamış zaman içinde farklı dönemlerde, kültürlerde ve sanat akımlarında değişikliklere uğramıştır. Antik Yunan ve Roma dönemlerinde, şehirlerin mimarisi ve planlaması, sanatın önemli bir unsuru olmuştur. Antik şehirlerin heykelleri, tapınakları ve diğer mimari özellikleri, o dönemin sanatını şekillendiren unsurlar olarak görülmektedir. Orta Çağ'da, Avrupa'da kilise ve katedrallerin mimarisi büyük bir etki yaratırken, Gotik tarzındaki katedraller, şehirlerin merkezine yerleştirilen büyük dini yapılar olarak kent imgesini belirlemiştir. Rönesans döneminde perspektifin keşfi, ressamalara kent manzaralarını daha gerçekçi bir şekilde tasvir etme imkânı tanımıştır. Ressamlar, kentleri, meydanları ve sokakları detaylı bir şekilde eserlerine yansıtarak kent imgesinin gelişimine katkıda

bulunmuş ve yaşadıkları dönemin dini, politik, sosyolojik, kültürel, kentsel dinamiklerine dair birçok açıdan bize görseller sunmuşlardır.

Şekil 9

Conrad Witz, St. Christopher- Leman Gölü Kıyıları, 1435, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Witz, 1435)

Orta çağ resimlerinin yapay sahnelerinin aksine İsviçreli ressam Konrad Witz'in Cenevre gölü kıyılarını resmettiği eserler manzara resminin ve ressamlığının oluşumunda erken örnekler olarak kabul edilmektedir (Şekil 9). Resimlerinde İncil'deki konuları görselleştirirken doğayı mekân olarak gerçekçi biçimde betimlemiş ve figürlerin arkasında kullanmıştır (Gombrich, 1980).

Antik dönem kentlerinden itibaren var olan kentsel sorunlara karşı ütöpik ve ideal kent kurgularının planlanması Rönesans döneminde çoğalmıştır. İdeal toplum biçiminin ve kentlerin kurgusu olan ütopyaların bir örneği XVI. yüzyılda Thomas Moore'a ait olan hümanizmin hayal edildiği kent adadır. Ütopyaların kurgusu tarih boyu içinde bulunduğu dönemin şartlarına göre değişmektedir. Sanayi Devrimi ile gelişen toplumsal, ekonomik, sosyolojik sorunlar Avrupa kentlerinin düzeni için aktivist ütopya modelini doğurmuştur (Tokyay, 2009).

Rönesans çağı, sanatçıların baskıları geride bırakıp bireysel ifadelerini özgürce ortaya koymalarını sağladığı bir dönem olarak sanatın çeşitliliğin ve özgünlüğün ön plana çıktığı bir dönem olmuştur. Doğaya olan saygı ve hayranlık artmış, insanlar, doğanın güzelliğini ve eşsizliğini daha derinlemesine kavramaya başlamışlardır. Sanat eserlerinde, manzara ve doğa unsurları sıkça kullanılmış ve gerçekliğin sembolü olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Kuzeyli sanatçılar, kent manzaralarına büyük ilgi göstermişler ve bu konuyu sık sık ele almışlardır. Manzara teması, yüzyıllar boyunca sanat dünyasında önemli bir yer edinmiş ve çeşitli perspektiflerden incelenmiştir. Batı'da, XV. yüzyıldan sonra sanatçılar, yeni bilgi ve kültürel

akımları eserlerine dahil ederek öncü bir rol oynamışlardır. Sanat, sanatçının duyguları ve algıları doğrultusunda biçimlenmeye başlamıştır, özellikle de XVIII. yüzyılda doğaya daha fazla vurgu yapılmıştır (Haliçınarlı, 2009).

Şekil 10

Ambrogio Lorenzetti, The Effects of Good Government in the City, 1338–40, Fresk

(Lorenzetti, 1338-40)

Erken Rönesans Dönemi sanat eseri olan Ambrogio Lorenzetti'nin *İyi ve Kötü Yönetimin Alegorisi* freskleri, Orta çağ'ın dini konulu resimlerinden politik olması ile ayrılır (Şekil 10). O dönem göze alındığında siyasi içerikli öğeler içeren ve Siena kentinin yapısına dair görseller sunan freskler sanat tarihinde özel bir yere sahiptir. Palazzo Pubblico'da yer alan bu freskler Orta çağ Avrupası'nda kentsel yaşamın bir yorumunu göstermektedir (Erbaşı, 2022).

Şekil 11

Domenico Ghirlandaio, Çobanların Tapınması, 1485, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Ghirlandaio, 1485)

Perspektifi resimlerinde ustaca kullanan İtalyan ressam Ghirlandaio' nun eserlerinin arka planında yaşam yerine ait manzalar sıklıkla yer almaktadır (Şekil 11). Kalabalık figürlerden oluşan veya soyluları resmettiği portre eserlerine dahil ettiği köy veya kasaba detayları ile oradaki yaşam hakkında bize ipuçları vermektedir (Halıçınarlı, 2009).

Şekil 12

Leonardo Da Vinci, Mona Lisa, 1506, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Da Vinci, 1506)

Rönesans döneminin ustalarından Leonardo Da Vinci'nin kendine has Sfumato (duman) tekniği ile yaptığı Mona Lisa tablosunun arka planına eklediği manzara sanat tarihinin ilk manzaralarından sayılmaktadır (Şekil 12). Figürlerin arkasında yer alan, hava perspektifini kullanarak yaptığı kent silüetleri sfumato tekniği ile resmettiği portre ile birbirine kaynaşmaktadır (Türk, 2022).

Manzara resimleri ile başlayan, görülen ve yaşanan çevrenin sanat eserlerine konu olması ilerleyen dönemlerde kentleşme kavramını da bünyesine katarak, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren sanatta daha belirgin bir şekilde yer almaya başlamıştır. Sanatçılar, endüstri devriminin etkisiyle birlikte büyük şehirlerde hızla artan nüfus ve endüstriyel dönüşümü yansıtmak amacıyla eserlerinde şehir manzaralarına, fabrikalara ve endüstriyel yaşama, kaosu birey üzerindeki psikolojik etkilerine odaklanmaya başlamışlardır. Dünya tarihindeki her dönem, sanatın evrimine katkı sağlamış ve sanatçıların yaratıcılığını yönlendirmiştir. Tarihsel olaylar, sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmasının ötesinde, toplumları anlama, yorumlama ve şekillendirme gücünü ortaya koymasına zemin hazırlamıştır.

Modern Sanatta Kent

Modernleşme süreci, kent yaşamının evrimine paralel olarak sanatçılar için sadece bir cazibe merkezi olmakla kalmamış, aynı zamanda yaratıcılıklarını canlandıran bir itici güç olmuştur. Modern sanatta öznel ifadeler öne çıksa da sanatçılar, kendi yaşantıları ve çevrelerine duydukları duyarlılıkla birleşerek, kent yaşamının sunduğu çeşitli unsurları eserlerine başarılı bir şekilde yansıtmışlardır. Bu durum, sanatçıların, kendi içsel deneyimlerini, duygularını ve gözlemlerini modern kent dinamikleriyle birleştirerek, çağlarının sosyal ve kültürel dokusunu sanat eserlerine yansıtmalarına olanak sağlamıştır.

Kent dokusu, yapıları ve yaşam tarzıyla birlikte sanatçılar için zengin bir yaratım alanı sunmaktadır. Kenti oluşturan tüm fiziksel ve manevi unsurlar, sanatçıların deneyimlediği çeşitli sosyal ve kişisel dinamiklerle birlikte onların eserlerine yansımaktadır. Kentler, her daim sanatçılar için farklı duyuları uyaran ve çeşitli deneyimler sunan mekanlar olmuşlardır. Sanatçılar, bu deneyimleri gözlemleyerek ve analiz ederek eserlerini şekillendirirken, görsel çevrenin estetik yönlerini sanatsal kompozisyonlara dönüştürmektedir. Kentleri, sanatçılar için çekici kılan başlıca etkenlerden biri, birden fazla duyuya hitap etmeleridir. Konforlu alanlarla birlikte rahatsız edici ve hoşnutsuzluk yaratan alanlar kentlerde kaynaşmıştır. Sanatçılar, bu alanlardaki deneyimlerini gözlemleyerek eserlerini şekillendirmektedir (Altıntaş & Eliri, 2021).

XIX. yüzyılda, sanatçılar kent yaşamını ve kent manzaralarını daha geniş bir perspektiften göstermeye başlamıştır. Bu dönemde kentlerin hızla büyümesi, endüstrileşme ve şehirleşme süreçleri de sanatı etkilemiştir. Sosyolojik açıdan toplumu derinden etkileyen bu süreçte kent kavramına paralel olarak birey üzerinde yarattığı etkilerde karakterize edilerek sanat eserlerine konu olmuştur. Dini konuların resmedildiği klasik dönemden sonra sanatçılar kentleşme süreçlerini ve şehir yaşamını detaylı bir şekilde tasvir etmeye yönelik bir eğilim göstermiştir. Empresyonist sanatçılar ise şehir manzaralarını ışık, renk ve hız gibi unsurlarla yakalayarak izlenimleri ön plana çıkarmıştır. Modernizm ile sanatçılar, şehirleşme ve endüstrileşme süreçlerini ele alarak kent imgesini soyutlayarak veya geometrik formlarla tasvir etmiştir. Fütürizm akımı, modern şehir hayatının enerjisini ve hızını vurgulamıştır. Fütürist sanatçılar, metropollerin hızlı değişimini, teknolojik ilerlemeleri ve şehirdeki canlılığı yansıtmıştır. Sosyal gerçekçilik akımı ise sanatı sosyal sorunlara dikkat çekmek ve eleştirmek amacıyla kullanarak kent yaşamındaki adaletsizlikleri ve sınıfsal ayrımları merkeze yerleştirmiştir.

Şekil 13

Camille Pissarro, Opera Caddesi, (Güneş Işığı, Kış Sabahı), 1898, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Pissarro, 1898)

Empresyonizm'in temsilcilerinden olan Pissarro'nun, Paris Bulvarını resmettiği, *Opera Caddesi (Güneş Işığı, Kış Sabahı)* adlı tablosu, kentin hareketliliğini farklı açılardan bizlere göstermektedir (Şekil 13). Opera caddesinin manzarasını gören penceresinden kuşbakışı resmettiği, insanların ve arabaların bulunduğu sokaklar Paris'in koşturmalı yaşantısını ifade etmektedir (Kazancı & Okkalı, 2021).

Şekil 14

Claude Monet, Kömür Boşaltan Adamlar, 1875, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Monet, 1875)

Kentlerin ısıltı yüzünün arka planını, zor ve kısıtlı hayat şartlarının getirmiş olduğu, geçim derdinin acımasız tarafını derinden yaşayan insanlar oluşturmaktadır. Özellikle büyük kentlerde ağır şartlar altında çalışan işçi kesimi bu ayrımı derinden hissetmektedir. Monet'nin (1840-1926) *Kömür Boşaltan Adamlar* resminde olduğu gibi işçiler adeta yaşamdan yoksun robotlar gibi konumlandırılmıştır (Şekil 14). Bu resim hayatın çarpıcı gerçekliği ile renkli kent rüyasından izleyiciyi uyandırmaktadır (Kazancı & Okkalı, 2021).

Şekil 15

Umberto Boccioni. Sokak Eve Girer, 1911, Tuval Üzerine Yağlıboya

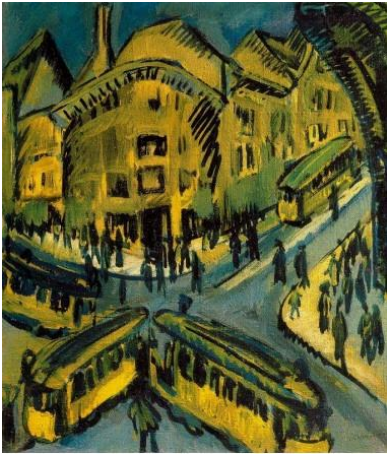
(Boccioni, 1911)

Geleceğin öngörüsünü sunan, Fütürizm akımının öncüsü Marinetti tarafından yazılmış toplumsal manifestolar, sanatçıları etkilemiş ve onları bu alanda eserler üretmeye itmiştir. Bu akımı eserlerinde en iyi şekilde yansıtan Umberto Boccioni, kentlerin karmaşasını, endüstriyel gelişmelerin mekanikleştirdiği şehirleri resimlerinde sıklıkla ele almıştır (Şekil 15). Fütürizm'in gelecek kurgusunu tam anlamıyla eserlerinde vurgulamıştır (Avşar-Karabaş, 2019).

XIX. yüzyılın sonlarında hızlanan kentsel ve toplumsal değişimler, XX. yüzyıl boyunca daha da hız kazanarak devam etmiştir. Bu dönemde toplumsal tepkiler evrilmiş ve yaşam biçimleri çeşitlenerek zenginleşmiştir. Sürrealist ve Dadaist sanatçılar, kent yaşamının kaotik ve rüya benzeri yönlerini keşfetmiştir. Bu akımlar, şehir imgesini ele alırken gerçeküstü ve fantastik unsurları bir araya getirmiştir.

Şekil 16

Ernst Ludwig Kirchner, Nollendorfplatz, 1912, Tuval Üzerine Yağlı Boya

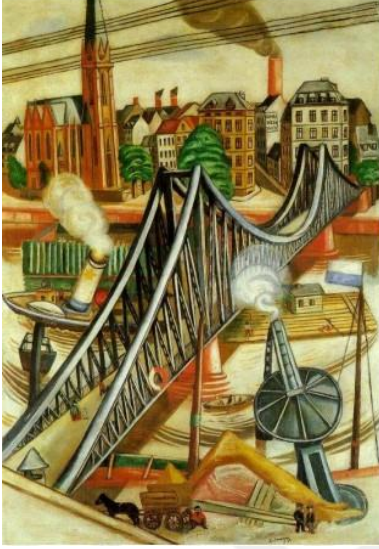
(Kirchner, 1912)

Alman Ekspresyonizmin öncülerinden olan Kirchner, *Nollendorfplatz* adlı eserinde tramvayların yer aldığı, kalabalık Berlin sokaklarının içindeki hareketli figürleri, kentin getirdiği karmaşa ve karamsarlık içinde resmederek modern dünyanın eleştirisini yapmıştır (Şekil 16). Büyük kentlerde yaşamın avantajları olduğu kadar bireyi bunalıma sürükleyen olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Modern yaşamın hızına yetişme zorunluğunun insanı mutsuzluğa sürüklemesi,

kalabalıklar içinde yalnızlaşma ve yabancılaşma hissi, umutsuzluğa kapılmanın getirdiği depresif yaşam kent atmosferine doğrudan yansımaktadır (Çeşmeci, 2019).

Şekil 17

Max Beckmann, Demir Köprü, 1922, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Beckmann, 1922)

XX. yüzyılda sanayileşmenin hızla ilerlemesi çevresel risk oluşturan problemleri de beraberinde getirmiştir. Hızla inşa edilerek büyüyen kentlerin oluşturduğu görüntü kirliliğinin yanı sıra, işçi sınıfının zor şartlarda çalıştırılması, tüketim çılgınlığı, hava ve su kirliliği gibi unsurlar hızlı endüstrileşmeye paralel olarak artmıştır. Yeni dünyanın bu bağlamda eleştirisini yapan sanatçılardan biri de Max Beckmann olmuştur. İçinde bulunduğu yüzyılın kaotik taraflarını ele aldığı *Demir Köprü* adlı eserinde (Şekil 17), asimile olan kenti, işgal edilen doğal alanları, çevre kirliliğini, devasa binaların zarar verdiği tarihi dokuyu, fabrikaların doğaya verdiği zararı ve bunların arasında sıkışan yaşamı çarpıcı şekilde betimlemiştir (Çeşmeci, 2019).

Hızlı kentleşmenin getirdiği sonuçlar arasında ortaya çıkan sosyal sınıf ayrımları, bireyin kalabalıklar içinde yalnızlaşması ve izole yaşamlara sürüklenmesi, yoksulluk, çarpık kentleşme, sürekli üretim ve düşüncesiz tüketim gibi unsurlar, modern sanatta farklı ifade biçimleriyle kendini göstermektedir. Bu sorunlar, sanatçıları çağlarının sosyal, ekonomik ve çevresel gerçeklikleriyle yüzleşmeye ve bu konuları eserlerinde işlemeye yönlendirmiştir. Modern sanat, hızla değişen ve karmaşıkleşan kent yaşamının beraberinde getirdiği zorlukları, çatışmaları ve çelişkileri ele alarak, toplumsal eleştirilere, farkındalık yaratmaya ve değişim çağrısında bulunmaya odaklanmıştır. Bu bağlamda, sanat eserleri, modern kentleşmenin yüzleri arasındaki çatışmalara ve insanın içsel deneyimlerine dokunarak, çok katmanlı bir görsel dil oluşturmuştur.

Şekil 18

Rene Magritte, *Golconda*, 1953, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Magritte, 1953)

Andre Breton'un 1924'te yazmış olduğu "kent ve savaş getirdiği ruhsal bunalımı, sanayi ve kapitalizmin yarattığı sınıfsal eşitsizliğe karşı çıkan sanat akımlarının insanın kendi sezgisel ve zihinsel yetileri aracılığıyla mücadele edebileceğini öne sürdüğü" sürrealist manifestodan etkilenen Rene Magritte, eserlerinde izleyicilerin kendi gerçeklik algılarını sorgulamalarını ve çevrelerine duyarlı olmalarını teşvik etmiştir. Freud'un psikanalizinden etkilenerek düş ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi incelemiş, kent ve günlük yaşam sahnelerini bu bağlamda bir araya getirmiştir. *Golconda* adlı eserinde, gökyüzünde duran, benzerlik gösteren ancak duygusal bir derinlikten yoksun uzun paltolu figürlerle insanlığın yozlaşmış tarafını anlatmıştır (Şekil 18). Sanatçı, kent yaşamının katı yapısını eleştirmiş, insanların kopyalanmış varlıklara dönüşerek kimliklerini yitirmesini ve kent yaşamının tükenmiş, depresif ve izole edilmiş halini resmetmiştir. Arka planda yer alan binaların basit ve monoton yapısı, banliyö yerleşimlerini çağrıştırmaktadır ve kentlerdeki sınıf ayrımını ve endüstriyellemenin getirdiği ruhsuzluğu simgelemiştir. Aynı zamanda birbirine benzeyen bu binalar tıpkı insanlar gibi tek tipleştirilmiştir. Magritte, eserinde kültürel, sosyal ve bireysel kimliklerin kaybını vurgulayarak, kapitalizmi dolaylı yoldan eleştirmiş ve geleneksel gerçeklik anlayışını sorgulamıştır (Çeşmeci, 2019).

Şekil 19

Edward Hopper, *Otomat*, 1927, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Hopper, 1927)

XX. yüzyılla birlikte, dünyanın gelişmiş büyük kentlerinden olan New York şehrinde yaşayan bireylerin işsizlik, yoksulluk, yasaklar ve ekonomik buhran gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda olması, eşit haklara sahip olmaması, şehirde, kalabalık, düzensiz ve umutsuz bir yaşam ortamı yaratmaktadır. Edward Hopper, Amerikan Realizminin önde gelen temsilcilerinden biri olarak modern kent yaşamının getirdiği içsel boşluğu, bu olumsuzluklar üzerinden ifade etmiştir. Sanayileşmenin hızla geliştiği bir dönemde, insanların köklerinden kopma duygusunu ve çevreleriyle olan etkileşimlerindeki zorlukları resmetmiştir. Hopper'ın 1927 tarihli *Otomat* adlı eseri, içinde yalnızlık duygusunu barındıran bir kadını, kalabalık bir kafede yalnız başına otururken göstermektedir (Şekil 19). Sanatçı, kalabalık bir mekânı boş bir alan gibi betimleyerek kadının hissettiği derin yalnızlığı vurgulamıştır. Kalabalık kentlerin neden olduğu bireyselleşme ve kapitalizmin etkisi altında olan kentler, bireyin umutsuz ve melankolik bir ruh haline bürünmesine yol açmıştır. Hopper, kalabalıklar içinde yalnızlaşan bireyin monoton ve hüzünlü yaşamını ifade ederken, kadının kahve fincanına dikkatlice bakan duruşuyla içsel yalnızlığını vurgulamıştır. Pencerenin ardında, karanlıkta kalan dış dünya ile kent hayatının acımasız gerçekliğini ve kendine yabancılaşmayı, umutsuzluğu hissettiren mekanlarla resimlerinde birleştirmiştir (Çeşmeci, 2019).

Tarihsel süreçlerin sanat üzerindeki etkisi sadece içerikle sınırlı değildir; aynı zamanda teknik ve stilistik gelişmelere de yansır. Teknolojik ilerlemeler, sanatçılara yeni malzemeler ve tekniklerin kapılarını açarken, kültürel etkileşimler sanatın çeşitlenmesine ve evrensel bir dil haline gelmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönemde sanatta hazır nesne kullanımı gibi yeni ifade dillerinin gelişmesi de aslında kentlerde yer alan tüketim toplumuna bir göndermedir.

Postmodernizm döneminde, sanatçılar geleneksel normları sorgulamış ve kentsel

alanlardaki karmaşıklığı, çeşitliliği ve çatışmaları ele almışlardır. Kent imgesini sorgulayan ve çeşitli kültürel referansları bir araya getiren yaklaşımları benimsemişlerdir. Günümüzde ise dijital sanat, sokak sanatı ve kentsel enstalasyonlar gibi yeni medya ve sanat formları, kentleşme konusunu daha da çeşitlendirmiş ve genişletmiştir. Ayrıca, postmodernizm döneminde kentsel sanat projeleri, kamusal alanlarda sanat eserlerinin yer almasıyla kent imgesinin gelişimine katkıda bulunmuştur. Yaşanan gelişmeler ışığında sanat eserlerinde kent imgesi sürekli evrim geçirmeye devam etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜNCEL SANATTA DİSTOPYA VE KENT İLİŞKİSİ

XXI. Yüzyılda Dünyada Distopik Bir Geleceğin Hayal Edilmesine Sebep Olan Gelişmeler

XXI. yüzyıl dünyasına bakıldığında karmaşık bir dinamikliğin hâkim olduğu görülmektedir. Gelişen teknoloji ile dijital dönüşümün ilerlemesi ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Böylece kültürel, ekonomik ve siyasi bağlantılar, uluslararası ilişkiler derinleşmeye başlamıştır. İletişim teknolojilerinin gelişmesi bilgiye erişimi kolaylaştırırken toplumları da birbirine bağlamıştır. Kıtalararası etkileşimin yoğun yaşanmaya başladığı, bilgiye odaklı bu dönem kültürel ve sosyal hareketliliğe de neden olmuştur. Dünya gündemini şekillendiren politik ve sosyal konular arasında küresel problemler, ekonomik dalgalanmalar, çevre sorunları, terörizm, sağlık endişeleri gibi faktörler karşılaşılan önemli zorluklar haline gelmiştir. Ortaya çıkan problemlere karşı çevre aktivistleri, insan hakları savunucuları, demokratikleşme hareketleri ve sivil toplum örgütleri gibi oluşumlar, kritik dönüşüm süreçlerinin itici güçleri olarak önem kazanmıştır.

Bilişim çağının yaşandığı bir dönemde yeni dünyaya uyum sağlayabilmek için toplumların değişen normlara uyum sağlaması, dijital çağın gerekliliklerine cevap vermesi gerekmektedir. Teknolojik devrim ve internetin yaygınlaşması ile dijitalleşme hız kazanmış, sosyal medyanın etkisi ile iletişim yöntemleri değişmiş, bireylerin bilgiye ulaşılabilirliği kolaylaşırken kültürel etkileşim dinamikleri de farklılaşmıştır. Böylece küresel problemlere karşı farkındalık artarak devletler arasında iş birlikleri, sürdürülebilirlik ve çözüm odaklı tasarılar dünya gündemini oluşturan temel maddeler haline gelmiştir.

XXI. yüzyılın başındaki dünya ortamını etkileyen temel unsurlar bunlar olurken etkileşimin gücü ile toplumlar birbirine daha bağlı hale gelmiş, global ticaret ağı artmış, kültürel ve siyasi alanda enternasyonal boyuta geçilmiştir. Yaşanan iklim krizi ve çevresel sorunlar hükümetlerin öncelikli gündem maddeleri arasında yer almış, sosyal sorumluluk ve çevresel bilinç, toplumlarda ve kurumlarda artan bir öncelik haline gelmiştir. Özellikle iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konuları, sosyal sorumluluk anlayışını derinleştirerek toplumları daha duyarlı hale getirmiştir. Paris Anlaşması gibi küresel çabalar, çevresel sorunlara çözüm bulma konusunda uluslararası iş birliğini vurgulamaktadır.

Teknolojik devrim, internetin gelişmesi, mobil cihazların yaygınlaşması, yapay zekâ uygulamalarını yaşantımıza dahil etmiştir. Bilgi akışını temelden değiştiren sosyal medya ile siyasi oluşumların organizasyonu da ivme kazanmıştır. Seçim propagandalarında, örgütlenme ve

eylemlerde sosyal medyanın organize gücü yadsınamaz hale gelmiş, birey hakları, eşitlik ve adalet mücadeleleri, sosyal hareketler ve aktivizm yoluyla giderek artan bir görünürlük kazanmış, cinsiyet eşitliği, ırkçılık gibi toplumsal konularda global farkındalık önemli ölçüde artış göstermiştir.

XXI. yüzyılda dünya toplumlarını derin bir şekilde sarsan olaylardan biri de yakın zamanda geçirilen pandemi dönemi olmuştur. Sosyal izolasyon kavramı tüm dünyada yankılanmış, insanlar kendisi veya yakın çevresiyle birlikte konutlarında kapalı kalmıştır. Sokaklarda yürümek, parklara gitmek, sevdiklerini ziyaret etmek gibi en basit özgürlükler bile sağlık riski açısından zorunlu olarak kısıtlanmıştır. Yaşamın sınırlı bir alanda sıkışıp kalması, bireysel olarak belki de hayata dair birçok değer sorgulanmasına neden olmuştur. COVID-19 salgını ayrıca sağlık sistemlerini zorlamış, ekonomik dalgalanmalara neden olmuş ve küresel sağlık kriziyle başa çıkma çabalarını hızlandırmıştır. Aşı geliştirme süreçleri, bilim ve tıp alanındaki hızlı ilerlemeleri dünyaya göstermiştir. Tüm dünyayı etkileyen küresel pandemi krizi, dünya toplumlarının birlikte hareket etmesini zorunlu kılmış, bir süreliğine olsa da ülkeler arasındaki sınırları aşan yardımlaşma süreci umut veren bir atmosfer oluşturmuştur.

Pandemi dünya genelinde çok derin etkiler yaratmış ve birçok insanın yaşam tarzını, günlük alışkanlıklarını kökten değiştirmiştir. Sosyal izolasyon, fiziksel mesafe ve karantina gibi kavramlar, insanların psikolojilerini etkilemiş ve toplumsal dinamikleri değiştirmiştir. İnsanlar, belirsizlik ve tehlike hissi ile başa çıkmak zorunda kalmış, bir yandan da dayanışma ve empati gibi değerleri ön plana çıkarmak için çabalamıştır. Bu süreçte ortaya çıkan ekonomik zorluklar, sosyal eşitsizlikler, işsizlik, ruhsal sağlık sorunları gibi konular da önemli gündem maddeleri haline gelmiştir. İnsanlığın birlikte mücadele etme yeteneği sınanırken, bir yandan da toplumları daha dirençli ve kalıcı çözümler üzerinde düşünmeye yönlendirmiştir. İzolasyon sürecinde telekomünikasyon ve dijital iletişim araçları daha da önem kazanmış, uzaktan çalışma, online eğitim, sanal etkileşimler, günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Aynı zamanda, sağlık sistemleri, bilim ve teknoloji alanlarında hızlı gelişmeler yaşanmış, toplumlar bu süreçte dayanıklılıklarını sınavarak birçok alanda zorunlu bir dönüşüme uğramıştır.

Pandemi dönemi, sanat dünyasında da önemli değişimlere yol açarak, dijitalleşmenin sanatın bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. Geleneksel galeri ve müze ziyaretlerinin kısıtlanması, sanatçıları ve sanat kurumlarını çevrimiçi platformlara yönlendirmiştir. Sanat eserleri dijital sergilerle sanatseverlerle buluşmuş, sanatçılar çevrimiçi söyleşiler ve atölyeler düzenlemiştir. Müzisyenler, çevrimiçi konserlerle dinleyicileriyle etkileşimde bulunmuştur. Bu süreç, sanatın dijitalleşmesini hızlandırmış; dijital sanat eserleri, sanat dünyasında daha fazla tanınırlık kazanmıştır. Sanatın dijitalleşmesi aynı zamanda sanat pazarlamasında da bir dönüşümü tetiklemiş, sanatçılar eserlerini çevrimiçi ortamlarda sergileyerek daha geniş bir kitleye ulaşmıştır.

Pandemi, sanat dünyasını daha erişilebilir bir hale getirmiş, aynı zamanda gelecekteki sanat pratikleri ve etkinlikleri üzerinde kalıcı etkiler bırakma potansiyelini barındırmıştır.

Bir süre sonra sanat piyasası, devrim niteliğinde olan, “NFT” (Non-Fungible Token); dijital sanat eserlerinin benzersiz dijital varlıklara dönüştürülmesini sağlayan teknoloji ile tanışmıştır. Bu konsept, eleştirilere maruz kalsa da sanat dünyasındaki geleneksel anlayışları sorgulamış ve dijital sanatın değerini yeniden tanımlayan bir teknoloji olarak öne çıkmıştır. Hemen ardından “Metaverse” denilen sanal paralel evrenler sosyal platformlarda popülerleşmeye başlamıştır. Gerçek dünyanın dijital bir yansıması olarak görülen Metaverse, genellikle sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) teknolojileri kullanılarak oluşturulan geniş, etkileşimli bir dijital ortamı ifade etmektedir. Kullanıcıların sanal dünyalarda birbirleriyle etkileşimde bulunabileceği, içerik üretebileceği ve hatta ekonomik faaliyetlerde bulunabileceği bir platform sunmaktadır. Bu sanal evrenler, sosyal medya, eğlence, iş ve eğitim gibi çeşitli alanlarda kullanıcılara dijital deneyimler yaratmıştır. Özellikle oyun endüstrisinde popüler olan bu kavram, giderek daha fazla sektör tarafından uygulanmaya başlamıştır. Pandemi döneminin hemen arkasından yaygınlaşan bu yeni teknoloji, insanların gerçek hayatta sosyalleşmesinin zorunlu olarak yasaklandığı bir döneme karşı, tamamen dijital bir evrende, bireylere simülasyon olarak özgürlük ve yaşam hakkı tanımıştır.

Sosyolojik açıdan bakıldığında ise XXI. yüzyıl zengin bir döneme tanıklık etmektedir. Bunun nedenleri, etkin telekomünikasyon ağı, toplumlardaki çeşitliliğin artması, politikaların değişmesi, etnik, kültürel ve cinsiyet kimlikleri üzerindeki tartışmalar, kamusal hareketler, eşitsizliklere karşı mücadelenin güçlenmesi gibi birçok etken olmuştur. Bu devinimler var olan sosyal normları ve kurumları değiştirmeye yönlendirmiştir. Hareketlilik ve göç, küresel ekonomik koşullar, çatışmalar, savaşlar ve diğer faktörler nedeniyle artmıştır. Bu durum, toplumların demografik yapısını ve kültürel dokusunu değiştirerek yeni sosyolojik dinamiklere yol açmıştır. Aile yapısı ve toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim, geleneksel kuralların sorgulandığı ve evrildiği bir dönemi yansıtırken, cinsel kimlikler ve ebeveynlik konularındaki değişimler, sosyolojik araştırmaların odak noktalarından biri haline gelmiştir. Bu eğilimler ışığında coğrafi, kültürel, ekonomik bağlamda sosyoloji çok yönlü çalışma alanlarına yönelmiştir.

Sosyal medya platformlarının yaygın kullanımı, toplumsal duyarlılığı gerektiren etkinliklerin tanıtımı, bilgi paylaşımı ve insanlar arasında iletişimi kolaylaştırma konusunda olumlu etkiler sağlamıştır ancak bu platformların bilinçsiz ve yaş kontrolü dışında kullanımı, sosyal normlara ve bireylerin zihinsel sağlığına zarar verebilecek sorunları gündeme getirmiştir. Anonimliğin neden olduğu çevrimiçi taciz ve zorbalık, bağımlılık ve zaman yönetimi problemleri, sürekli sosyal medya kullanımının asosyal kişilik bozukluğuna yol açabileceği görülmüştür. Dijital gözetim ve gizlilik endişeleri, bireylerin özel yaşamlarını paylaşması, bilgi kirliliği,

toplumda yanlış anlaşılmalara ve güven kaybına sebep olmuştur. Ayrıca, sosyal medyanın etkisiyle ortaya çıkan mükemmeliyetçilik ve sosyal karşılaştırma gibi etkiler, bireylerde karakter bozukluklarına yol açabilmiş, onun yarattığı güzellik, ideal yaşam, bilinçsiz tüketim algısı, standartlara uyum sağlama zorunluluğu ile benlik problemlerini beraberinde getirerek dejenere toplum yapısına ve ciddi sorunlara zemin hazırlamıştır. Bireyi tek tipleştirmeye iten kapitalist anlayışın yadsınamaz varlığı, günümüzde bu platformlar sayesinde etkisini hızla arttırmakta ve sosyal yapıda dezenformasyona neden olmaktadır. Uzmanlar tarafından bu alanda gerekli uyarılar yapılsa da güvenlik ve tedbir önlemlerinin çok kısıtlı kalması toplum sağlığı için dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır.

Kısacası bu yüzyıl, art arda ve hızla gerçekleşen dönüşümlerle şekillenen bir dünyaya uyum sağlama zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Çağın insanları yoğun gelişmelerin içinde artan uyarıcılara çok fazla maruz kalmakta, kendisinden uzaklaşmakta, benliğini tanıma fırsatı bulamadığı bir dönemi yaşamaktadır. Değişimlere ayak uydurma baskısı, bu sürecin dışında olmayı seçen bireyler için, sosyal çevreden dışlanma korkusunu ve günümüz dünyasından geri kalma durumuyla özdeşleşmiştir. Hızlı bir şekilde gerçekleşen ardışık değişimlere uyum sağlama çabası, küresel düzeyde bir distopyayı da tetiklemiştir.

Dünyada tüm bu gelişmeler yaşanırken tarih, insanlığın birçok farklı alanda ne kadar ilerlediğine ve kendini aştığına şahit olmuştur. Bu gelişmelerin yanında toplumlar, kaotik distopyanın varlığının derinden hissedildiği dönemlerden geçmektedir ve yüzyılın ilk çeyreğinde bile geleceğe dair karanlık günlerin öngörüldüğü, çağın karmaşıklığını ve çelişkilerini yansıtan bir dizi olaya da bu dönemde şahit olmaktadır. Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler, toplumsal ve kültürel değişimlerle birlikte birçok alanda büyük başarılar elde edilmiştir ancak, küresel sorunlar, çevresel tehditler, ekonomik eşitsizlik, gelecek kaygısı, yaşam kaynaklarının tükenmeye başlaması ve siyasi belirsizlik gibi zorluklarla da aynı zamanda karşılaşmaktadır.

Özellikle son yıllarda artan distopik bilimkurgu ve post apokaliptik temayı içeren dijital oyunların, sinema filmlerinin ve yayınların çoğalmasa, ciddi rağbet görmesi, geleceğe dair yaşantılar konusunda endişeli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu temaların yıllar önce yazılmış veya kurgulanmış örnekleri görülmektedir fakat insanlar, hızla değişen bir sürecin içinde her gün yaşamın seyrini tersine çeviren durumlara uyum sağlamanın zorluğu ile, edebiyatta veya sinemada kurgulanan distopya senaryolarının benzerini sanki bulunduğu çağda yaşamaktadır. Bu eserlerin yaratıcıları geleceğe dair fazlaca öngörü yeteneğine mi sahiptir ya da insan, distopyasını varoluşundan beri benliğinde taşıyarak kendini tüketmeye mi programlanmıştır?

Kaotik distopik gelecek kurguları genellikle toplumsal, politik veya çevresel felaketlerle karakterize edilmiştir. Bu tür düşünce tarzı, gelecekte yaşanabilecek olası tehlikeleri veya karanlık

senaryoları ortaya koyarken bir uyarı veya dikkat çekme potansiyelini barındırmaktadır. Distopyalar genellikle totaliter güce sahip bir yönetimin baskısı altında kurgulanmış olsa da XXI. yüzyılda, teknolojinin hızla ilerlemesi, dijitalleşme ve medyanın etkisiyle distopya, bireylerin zihnine sızarak dünya algılarını dönüştürmekte, bilinçaltı uyarıcılar kullanarak bireyleri etkilemekte, geleceğe dair endişeler yaratarak dünya görüşlerini şekillendirmektedir. Özellikle distopik temaları içeren film, dizi, edebiyat ve diğer sanat eserleri, bireylerin düşünce dünyasına derinlemesine nüfuz ederek küresel, politik veya dijital değişimlere karşı toplumsal duyarlılık yaratma gücüne sahiptir. Bu bağlamda, distopik unsurların bilinçaltına işlemesi, bireylerin gerçeklikle kurdukları ilişkiyi şekillendirerek toplumun genel perspektifini etkileyebilmektedir.

Bilgi çağının zihinsel kapasiteyi genişleten teknolojik ilerlemeleri ve toplumsal olaylara yönelik olumlu farkındalığın artması, bilinçli yaşam için atılan adımlar ne yazık ki insanlık tarihindeki karanlık yönlerin geçmişte kalmasına engel olamamıştır. Savaşlar, ırkçılık ve soykırım gibi insanlığın primitif yönleri, teknolojik ve bilgi açısından elde edilen kazanımlara rağmen hala varlığını sürdürmektedir. Özellikle savaşlarda meydana gelen soykırımlar ve adil yaşam hakkının hukuk kurallarına karşın açıkça ihlal edilmesi, küresel kamuoyunun tepkisine rağmen, dünya genelinde etkili bir baskı ve değişim sağlamada yetersiz kalmaktadır. Bu durum, insanlığın geçmişteki karanlık dönemlerinin ardından, çağın gündemine toplu bir şekilde yapıcı geri dönüş etkisinin sorgulanmasına neden olmaktadır. İki büyük dünya savaşının yol açtığı ağır yıkımların ardından, medeniyet ve insanlık anlamında önemli çıkarımlar yapıldığı bir perspektiften günümüz değerlendirildiğinde, muasır medeniyetler seviyesine ulaşma beklentisi hayal kırıklığına uğrarken, tarihin en yıkıcı taraflarının tekrür etmesi, insanlığın evrim sürecinin mevcut yönelişini sorgulama ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Küresel pandemi sürecinde bile artan savaş tehditleri, iklim krizlerinin yol açtığı doğal felaketlerin etkileri, su ve tarım kaynaklarının tükenme riski gibi birçok ciddi mesele ile boğuşan dünyada; tüketim çılgınlığının devam etmesi, gezegeni şekillendirme ve iyileştirme fırsatına sahipken bilimin başka evrenlerde yaşam arayışına yönelmesi, üreticilerin çevreye ve canlılara zarar veren bencil bir tutum sergilemesi, dijital evrenin gerçeklikten arınmış, kişisel zevklere göre oluşturulan avatarlarla öz benlik çatışmasını simülasyonlarda yaşatma eğilimi, çağdaş toplumun çelişkili ve düşündürücü davranışlarına işaret ederken, keşfettiklerine paralel olarak kendi distopyasını yaratan bireyin içsel sorgusunu ve cevap arayışını beraberinde getirme potansiyeline sahip olmaktadır. Gelecekteki belirsizlik ve endişelerin yoğun hissedildiği çağdaş yaşam problemleri ile etkin bir şekilde başa çıkabilmek, toplumların iş birliği içinde hareket etmelerini ve sürdürülebilir çözümler bulmalarını gerektirmektedir. Bu alanda küresel bir çabanın ortaya konması, bilinçli bir toplumun oluşturulması ve sürdürülebilir politikaların uygulanması,

muhtemel distopik senaryoların yol açabileceği toplumsal buhranın önlenmesine katkıda bulunmak açısından önem arz etmektedir.

Çağdaş Sanatta Distopik İmge

Sanatçılar, yaşadıkları dönemin aktivistleri olarak kabul edilirken, ürettikleri eserlerle sıklıkla çağlarının sosyal, politik ve kültürel dinamiklerine tepki göstermektedir. Özellikle avangard sanatçılar, eserleri aracılığıyla, tanık oldukları olaylara karşı toplumsal farkındalığı tetikleyen eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Sanat, bu bağlamda bir araç olarak kullanılmış, toplumsal konulara dair sorunlara, eşitsizliklere ve adaletsizliklere karşı bir ses haline gelmiştir. Sanatçılar, sıklıkla eserleriyle toplumu düşünmeye ve olayları sorgulamaya davet etmiş, izleyicilerde farkındalık uyandırmayı amaçlamıştır. Bu nedenle, sanatın toplumsal değişime katkı sağlama potansiyeli olduğu düşünülmekte ve sanatçılar, eserleri aracılığıyla dünya görüşlerini, eleştirilerini ve umutlarını ifade etmektedir.

Son yıllarda distopik bilimkurgu ve post-apokaliptik temalı dijital oyunların, sinema filmlerinin ve televizyon programlarının artan bir popülerlik kazanması, geleceğe dair yaşam perspektifi ile ilgili endişeli bir bakış açısı yansıtmaktadır. Bu temalar, genellikle toplumsal, politik ve teknolojik değişimlere odaklanarak insan doğasının karanlık yönlerini ve geleceğin potansiyel risklerini ele almaktadır. Günümüzde, bu tür eserlerin yoğun talep görmesi, insanların dünya genelindeki belirsizliklere, potansiyel tehditlere dair endişelerini ifade etme ve paylaşma ihtiyacında olduklarını göstermektedir. Distopik eserlerin yaratıcıları, genellikle günümüz toplumunu, politik atmosferi ve teknolojik gelişmeleri ele alarak, gelecekte olası trajik senaryoları tasvir etmektedir. Bu eserlerin öngörü yeteneği, mevcut durumları sorgulama, eleştirme ve alternatif gelecekler hayal etme kapasitesine dayanmaktadır. Ancak, bu eserlerin yaratıcıları, geleceği tam anlamıyla önceden görmek yerine, yaşanmış olayları ve olası sonuçları irdeleyerek toplumsal eleştiri yapma amacını da taşıyabilmektedir. İnsanlığın distopik temaları benimsemesi veya kurgusal dünyalarda bu temaları işlemesi, genellikle varoluşsal kaygılarına ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılıklarına dayanmaktadır. Distopik eserler, sorgulama, düşünme ve alternatif gelecekler kurgulama fırsatı sunarak, toplumsal dengesizliğe eleştiride bulunma hedeflerini bünyesinde barındırmaktadır.

Çağdaş sanatta distopya temalarının ele alınması, sanatçılar için önemli bir ifade özgürlüğünün göstergesidir. Toplumsal etkileşim platformu sunan bu eserler, sosyal farkındalık yaratırken, mevcut sorunlara ve düzene dair düşünceleri harekete geçirmektedir. Sanatçılar, distopik senaryolar aracılığıyla teknolojinin ve bilimin insan yaşamına olan etkilerini inceleme olanağı bulurken, mevcut eğilimlerin olası sonuçları üzerinde düşünme fırsatı sunmaktadır. Bu tür eserler, sanatın sınırları zorlama ve alternatif bakış açıları sunma gücünü temsil etmektedir. Ayrıca

distopik sanat, toplumsal değişim ve aktivizm için bir ilham kaynağı olabilmektedir, izleyicileri olumlu değişimler için harekete geçirme konusunda itici güç olma potansiyelini barındırmaktadır. Bu bağlamda, distopya temalarının çağdaş sanatta ele alınması, sanatın toplum ile etkileşimini artıran özelliklere sahiptir.

Teknolojinin hızla ilerlemesi ile çağımızda sanatçılar, distopik temalar aracılığıyla bu gelişmelerin insan yaşamına olan etkilerini sorgulamaktadır. Yapay zekâ, genetik mühendislik, siber güvenlik gibi konular, sanat eserlerinde incelenen ve düşündürten temalar arasında yer almaktadır. Sanatçılar aynı zamanda kendi yaratıcılıklarını ve alternatif bakış açılarını özgürce ifade etme gücüne sahiptir. Çağdaş sanatçıların distopyayı eserlerine taşımasının ardında küresel boyutta etkili olan iklim krizi, ekonomik dalgalanmalar, savaşlar, şiddet, göç, ırkçılık gibi çok sayıda etken bulunmaktadır. Bu temalar, sanat dünyasında geniş bir ifade yelpazesi sunarak izleyicilere düşündürücü ve aktivist eserler sunma imkânı tanımaktadır. Sanatın toplumsal eleştiri ve refleksiyon aracı olarak kullanılması, mevcut toplumsal meselelere duyarlılık kazandırma fırsatı vermektedir. Distopya kavramının sanat pratikleri, zamanın endişelerini ve çatışmalarını, geleceğe dair korkuları ve umutları yansıtmaya platformu oluşturmaktadır.

Çağdaş sanatta distopik imge, toplumsal, politik, çevresel veya teknolojik sorunlar gibi günümüzün önemli meselelerini içermektedir. Sanatın evrensel bir dil kullanılarak kültürel ve sosyal konuları ele almasını sağlarken, sanatçılar bu imgeler aracılığıyla izleyiciyi düşündürerek, onlara dünyanın farklı yönlerini keşfetme ve anlama fırsatı sunmaktadır. Bu bağlamda, distopik imge, çağdaş sanatın eleştirel bir aracı olma özelliğini taşımaktadır. Bu tür eserler, genellikle mevcut durumu sorgulayan, gelecek üzerine düşündürten ve toplumsal değişimi tetikleyen bir rol oynamaktadır. Çağdaş sanatta distopik imgeler, izleyicilere alternatif bir bakış açısı sunarak, mevcut durumun potansiyel tehlikelerini vurgulamakta ve geleceğe dair uyarılarda bulunabilmektedir. Distopya, sanatın sadece estetik bir ifade aracı olmanın ötesine geçerek toplumsal bir ses olma potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu eserler sanatı, izleyicilerle duygusal bir bağ kurma ve ortak deneyimleri paylaşmada aracı olarak kullanırken, mevcut durumların gözden geçirilmesi ve toplumsal değişim için düşünceye sevk etme gücüne sahip olmaktadır.

Günümüzde distopik yaşam kurguları sanat alanında olduğu gibi edebiyat, sinema, çevrimiçi video oyunları gibi birçok alanda popülerliğini korumaktadır. Bu alanda üretilen içerikler ağırlıklı olarak gelecekteki bir şehir veya dünya üzerinde geçen, teknoloji, yapay zekâ, biyoteknoloji gibi distopik unsurları içermekte ve bunların birey üzerine etkisine odaklanmaktadır. Bunların yanı sıra küresel iklim krizinin neden olduğu doğal afetler, nükleer tehlike, savaşlar, doğal yaşam kaynaklarının tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olması da dünyanın sonunun yaklaştığına dair gelecek endişesi yaratmakta ve post apokaliptik dünya manzaraları farklı sanat disiplinlerinde tasvir edilmektedir.

Şekil 20

Banksy, Bomb Damage (Bomba Hasarı), 2015, Stencil

(Banksy, 2015)

Banksy 2015 yılında Gazze'ye giderek, İsrail bombalaması sonucu yıkılan şehire grafitiler yapmış, ayrıca savaşın yarattığı kaosu gösteren, Gazze'de yıkıntıların üzerine yaptığı grafitilerinin yer aldığı kısa bir video film yayınlamıştır (e-skop). Banksy'nin "Bomb Damage" adlı grafitisi, sanatçının politik ve toplumsal eleştirilerini içeren eserlerinden biridir (Şekil 20). Bu eser, savaşın yarattığı distopyanın yıkıcı etkilerini vurgulayarak, özellikle sivilin ve masum insanların yaşadığı travmalara odaklanmaktadır. Düşünen insan tasviri, savaşın insanlara ve toplumlara verdiği hasarı düşünmeye davet etmektedir. Sanatçının anonimliği ve eserlerinin genellikle sokaklarda ortaya çıkması, onu kült bir figür haline getirirken, "Bomb Damage" ise güçlü bir anti-savaş mesajı taşıyan etkileyici bir sanat eseri olarak ön plana çıkmaktadır.

Şekil 21

Yoko Ono, Add Color-Refugee Boat (Renk Ekle- Mülteci Botu), 2019, Enstelasyon

(Ono, 2019)

2018'deki BM Mülteci Örgütü'nün raporuna göre son 70 yılda 70 milyon kişi göçe zorlanmıştır. 2019 da Akdeniz'i geçmeye çalışırken yüzlerce mülteci ölmüştür (United Nations High Commissioner for Refugees, 2019). Göç olgusu da güncel sanatta en çarpıcı şekilde yer alan kavramlarından biri olmuştur. Özellikle politik nedenler ve savaşlar nedeni ile ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan insanların yaşadığı dramın görüntüleri, denizi geçmeye çalışırken aileleri ile ölen çocukların deniz kıyısına vuran cesetleri tüm dünyanın gündemine oturan konulardan biri haline gelmiştir. Bu soruna denizle ilgili olarak "Refugee Boat" enstelasyonu ile dikkat çeken fluxus sanatçısı Yoko Ono, farklı ülkelerde ve müzelerde bu eseri sergilemiş, botun

yerleştirildiği mekâna dahil olan olan izleyiciler renkli kalemlerle duvarlara savaş karşıtı sloganlar yazmıştır (Şekil 21).

Şekil 22

Fernandez Arman, Poubelle Ménagère (Çöp Kutuları), 1960, Karışık Teknik, Pleksiglas

(Arman, 1960)

Arman'ın sanatı, tüketim toplumunun etkilerini ve insanın tüketim alışkanlıklarının doğaya olan zararlarını eleştiren önemli bir ifade biçimi olarak öne çıkmaktadır. Yığınları ve kullanılmış atıkları sanatının merkezine yerleştirerek, seri üretim ve tüketim döngüsünün sembolik göstergelerini işlemiştir. Özellikle *Çöp Kutusu* gibi eserleri, tüketim toplumunun yarattığı doluluk ve çöp sorununu çarpıcı bir şekilde ifade etmiştir (Şekil 22). Bilinçsiz ve hızlı tüketim toplumunun yarattığı endişeleri ve insanın çevreye olan zararını derinlemesine ele alırken, aynı zamanda hazır nesne kullanımını kavramsal sanata doğru ilerleten bir köprü işlevi görmektedir (Muslu, 2011).

Şekil 23

Lori Nix & Kathleen Gerber, *Rift (Yarık)*, 2016, Pigment Baskı

(Nix & Gerber, 2016)

Lori Nix ve Kathleen Gerber'in kıyamet sonrası yaşam kompozisyonlarını içeren eserlerinden biri olan *Rift*, çevresel bir felaketin yol açtığı yıkım sonrası hayat belirtilerinin olmadığı büyük bir kenti betimlemektedir (Şekil 23). Sanatçılar, tüketim fazlalığı, çarpık kentleşme, küresel ısınma gibi problemlerin kentlere olabilecek yıkıcı etkilerini eserlerinde vurgularken, betonların arasından fıskıran doğaya ait bitkilerle distopyanın yok edici tarafına karşın ütopyanın ideal dünyasına gönderme yapmaktadır (Erisman, 2022).

Şekil 24

Néle Azevedo, *Minimal Anıt Melting Men (Eriyen Adam)*, 2009, Buzdan Heykel

(Azevedo, 2009)

XXI. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de küresel ısınma olmuştur. Doğal yaşamı tehdit eden bu duruma karşı global önleme planları yetersiz kalırken, çevre aktivistleri bu alanda yaptıkları eylemlerle konunun önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yapılan etkili çağdaş sanat eserlerinden biri olan *Melting Men*, buzdan oluşan 20 cm boyutunda 1000 adet heykelin sanatçı Néle Azevedo tarafından Berlin'deki Gendarmenmarkt meydanında sergilenmesidir (Şekil 23). Heykellerin birbirine benzemesi ise tüm insanlığı temsil ederek, küresel ısınmanın bireysel ayırım yapmayacağını vurgulamaktadır (Kavas, 2019).

Bu eserler, distopyayı oluşturan faktörleri çağdaş sanatın içinde ifade etmenin çeşitli üsluplarını göstermektedir. Her biri, sanatçıların farklı perspektiflerden distopik dünyalara dair düşüncelerini izleyiciyle paylaştığı güçlü örneklerdir. Sanatçılar, çağdaş sanatta distopya konularını ele alarak, günümüzün karmaşık gerçeklikleriyle yüzleşmeye, sorgulamaya ve eleştirmeye yönelik bir platform yaratmaktadırlar. Distopik temalar, sanatçılara mevcut küresel sorunları cesurca ifade etme özgürlüğü tanır. Bu temalar, sanat eserleri aracılığıyla izleyicilere toplumun karanlık yönleri ve olası gelecek riskleri hakkında düşünme fırsatı sunar. Sanatçılar, distopya konularını kullanarak insan doğasının derinliklerine iner ve toplumsal eşitsizlikleri, çevresel tehditleri veya teknolojinin olası tehlikelerini inceler. Aynı zamanda, bu eserler toplumsal farkındalık yaratma amacını taşır, izleyicileri dünya üzerindeki zorluklar karşısında daha duyarlı olmaya teşvik eder. Distopya, sanatın gücünü kullanarak, izleyicilere hem şimdiyi sorgulama hem de geleceği düşünme çağrısı yapma potansiyelini içinde barındırır.

Örnekler Üzerinden Çağdaş Resim Sanatında Distopik Kent İmgesi

Ressamlar, yaşadıkları yüzyılı resimleyerek tarihe benzersiz bir belge bırakma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Sanat, zaman içindeki değişimleri yakalama ve toplumsal, kültürel, teknolojik evrimleri izleme gücüne sahiptir. Ressamlar, kendi dönemlerinde yaşanan olayları, duygusal deneyimleri ve toplumsal değişimleri tuvale aktararak, izleyicilere zamansal bir pencere açmaktadır. Bu eserler, bir yüzyılın ruhunu ve atmosferini yansıtarak, geçmişe dair zengin ve çeşitli bir kaynak oluşturmaktadır. Her ressam, kendi öznel bakış açısını, estetik anlayışını ve duygusal deneyimlerini eserlerine yansıtarak zamanın kaydedilmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle çağdaş ressamlar, yaşadıkları yüzyılın karmaşıklıklarını resimlerinde ele alarak, toplumsal eleştirilerde bulunurken, izleyicilerinin dünyayı farklı bir perspektiften görmelerini sağlamaktadır. Bu sanat eserleri, geçmişin sadece tarih kitaplarında değil, aynı zamanda sanat galerilerinde, müzelerde ve özel koleksiyonlarda yaşayan bir anı olarak kalmasına neden olmaktadır.

Çağdaş resim sanatında distopik kent imgesi, sanatçıların günümüzde yaşanan karmaşık kentsel ve toplumsal dönüşümleri ele alarak eserlerine yansıttığı önemli bir kavramdır ve güncel

sanatta popülarlığını korumaktadır. Sanatçılar, resimlerinde kent peyzajını çeşitli perspektiflerden inceleyerek, kentsel dönüşümün ve çarpık kentleşmenin yarattığı sorunlara ve bu değişimlerin insan yaşamına olan etkilerine odaklanmaktadır. Yüksek binaların, gri beton yapıların, sıkışık ve kaotik kent manzaralarının resmedildiği eserler, izleyiciye günümüz metropollerinin yaşamış olduğu sıkıntıları ve yabancılaşmayı görsel bir dille sunmaktadır. Teknoloji, endüstri, mimari, ulaşım, üretim ve tüketim gibi gelişmelerin kent dokusuna yansımalarının bireyin yaşamını nasıl değiştirdiği resimler aracılığıyla yansıtılmaktadır. Sanatçılar, çoğu zaman yarattıkları distopik kent manzaralarında çevresel sorunlara vurgu yaparak izleyicinin düşünce dünyasını şekillendirmektedir bazen de bu atmosferin kentlerde yaşayan insanlar üzerinde nasıl psikolojik bir etki oluşturduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal eleştirilere ev sahipliği yapan bu eserler, sınıf ayrımları, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, toplumsal eşitsizlik, teknoloji, bilinçsiz tüketim ve küresel krizler gibi oluşumların kent yaşamı üzerinde yarattığı kaosa dikkat çekmektedir.

Sanatçıların günümüz dünyasının karmaşıklığına ve değişimine olan tepkilerini ifade etmek için sıkça kullandıkları bir tema haline gelen distopik kent imgesi, kentsel alanların hızla değişen dinamiklerini, çevresel sorunları, toplumsal sıkıntıları eserlerine yansıtarak izleyiciye, derin düşündürme potansiyeli taşımaktadır. Ressamlar, tükenmiş şehirler, yabancılaşmış figürler ve teknolojik öğelerle dolu bu distopik kent manzaralarını kullanarak, kentleşmenin ve çağa ayak uydurmanın getirdiği olumsuzlukları vurgulamaktadır. Aynı zamanda, sanatçılar kendi duygusal deneyimlerini bu imge aracılığıyla ifade etmekte, izleyiciyi hem fiziksel hem de duygusal olarak etkilemektedir. Bu sayede distopik kent imgesi, çağdaş resim sanatında güçlü bir araç haline gelmiş, sanatçıların toplumsal eleştirilerini, endişelerini ve umutlarını izleyiciyle paylaşmalarını sağlayan bir platform oluşturmuştur.

XIX. yüzyılın sonlarında hızla artan sanayileşme ve kırsaldan şehirlere yapılan göçler, resim sanatında kentsel olgunun zengin bir konu haline gelmesine neden olmuştur. Bu dönemde, büyük şehirlerde yaşanan sosyal problemler, sanatçıların eserlerinde sıkça yer bulmuştur. Kentler, sadece fiziksel mekanlar değil, aynı zamanda toplumsal dengelerin bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Sanatçılar, şehir yaşamının getirdiği sıkıntıları, çatışmaları ve değişimleri resimlerinde işleyerek, toplumsal dengelerdeki değişimlere dikkat çekmektedir. Bu süreç, kentlerin belleğinin şekillenmesine ve bu belleğin sanat aracılığıyla ifade edilmesine yol açmaktadır.

Şekil 25

Cihat Aral, Çöp Toplayanlar, 1996, Tuval Üzerine Yağlıboya

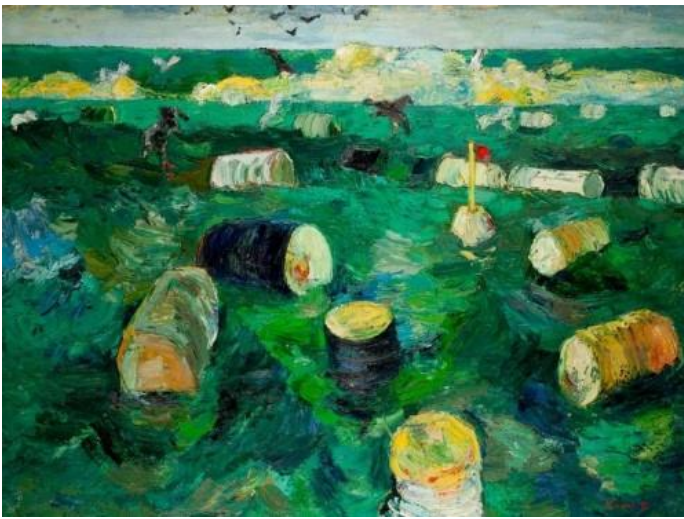

(Aral, 1998)

Sanayileşmenin getirdiği hızlı kentleşmenin sonuçları geçim sıkıntısı yaşayan insanlar için ağır sonuçlar doğurmuştur. Sınıf ayrımının keskin bir şekilde hissedildiği büyük kentlerde işçi ve emekçi kesimin ezilmesi, adaletsiz çalışma şartları kapitalist dünyanın acımasızlığını gözler önüne sermektedir. Cihat Aral, *Çöp Toplayanlar* (Şekil 25) adlı eserinde geçimini çöp toplayarak sağlamak zorunda kalan insanları anlatır. Pırlıtlı şehir hayatının arka sokaklarında zayıf bedenleri, solgun yüzleri ile çöp toplayan insanlar, sınıf ayrımının, adaletsizliğin, geleceğe dair umutsuzluğun simgesi gibi görünmektedir (Büyükkol, 2023).

Şekil 26

Resul Aytemür, Denizde Variller, 1991, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Aytemür, 1991)

Önlemler alınmadan, sanayinin hızla ilerlemesi, fabrikaların çoğalması, canlıların doğal yaşam alanlarına da ciddi zararlar vermiştir. Çevre kirliliği günümüzde küresel bir sorun haline

gelmiş ve bu anlamda ciddi önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır. Hayatı kolaylaştırıcı gelişmeleri ile sanayi devrimi bir rüyaya açılan kapı olarak görülse de çevreye verdiği kalıcı zararlar distopik tarafının baskın olmasına neden olmuştur. Resul Aytemür'ün *Denizde Variller* adlı eseri, sanayi ürünü olan varillerden akan kimyasallarla zehirlenmiş bir denizin, tüm canlıları tehdit eden yönüne dikkat çekmektedir (Şekil 26). İnsanlar üretirken yaşadığı çevreyi adeta tüketerek kendi distopik senaryosunu yazmaktadır (Gökkaya, 2021).

Şekil 27

Edward Burtynsky, California, 1999, Kromojenik Baskı

(Burtynsky, 1999)

Plastiklerin kuşattığı doğanın estetiksel sorgulamasını yapan Edward Burtynsky' nin *California* adlı eseri yaşadığı çevrenin eleştirisini oluşturmaktadır (Şekil 27). Sanayinin yoğun olduğu alanları konu olarak seçtiği eserlerinde doğanın üzerini seri üretilen endüstri ürünleri kaplamaktadır. Bu hali ile doğa yapaylaşmakta ve nefes alacak alan bulmakta zorlanmaktadır (Muslu, 2011).

Tüketimin hızla arttığı bir dünyada yaşama dair değer yargılarının sorgulanması, hayatı tehdit eden unsurların ciddi boyutlara ulaşması ile gerçekleşmiştir. Bilgi çağında yaşayan toplumun rant uğruna çevresine zarar veren bilinçsiz davranışları aslında doğrudan kendisine zarar vermektedir. Küresel boyuta evrilen bu zararlara karşı eylemleri ile farkındalık oluşturmaya çalışan duyarlı bir kesim olsa da üretim faktörlerinin gücü karşısında yetersiz kalmaktadır. Üretimin zirveye ulaştığı endüstriyel yaşamda ihtiyaç dışı tüketim nedeni ile etrafımız atıklarla çevrili hale gelmiştir. Küresel ısınma için hızla önlemler alınması gereken zamanların yaşanmasına rağmen, kapitalist tüketim pazarını destekleyen faktörlerin gücünü koruması gelecek yaşam konusunda endişeli bir bakış açısı yaratmaktadır. Bu durumun yaratacağı kaosun öngörüsünü sunan sanat eserleri rahata alışan bir toplumun gerçeklerle yüzleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Muslu, 2011).

Şekil 28

Serdar Şencan, Yalan Dünya, 2006, Tuval Üzeri Yağlıboya

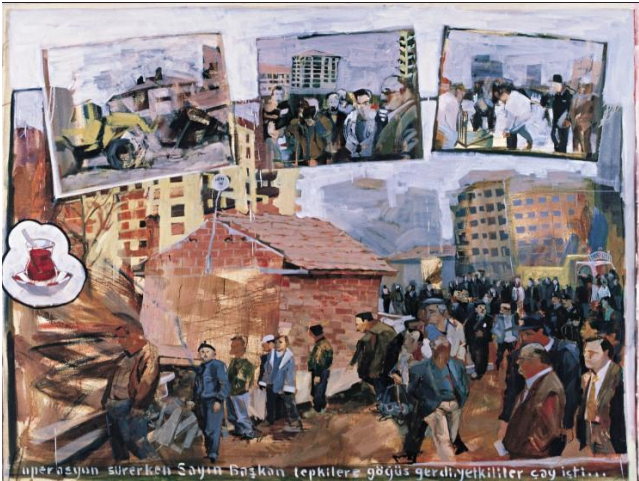

(Şencan, 2006)

Kitlesel tüketimin ciddi boyutlara ulaşmasını alaylı bir şekilde eleştiren Şencan'a ait *Yalan Dünya* eseri toplumun bu alanda ne kadar ileri gittiğini ve değer yargılarının yozlaşmasını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır (Şekil 28). Kentin ortasında cenaze taşıyan bir grup ölen kişiye ait eşyalara el koyarken, ölen kişinin arkada bıraktığı en sadık dostu olarak köpeği görünmektedir. Tüketimin kölesi olan insanlar kredi kartının etrafında ona tapar gibi resmedilmiştir. Emperyalist çıkarlar uğruna, savaşlarda ölen insanların kanında eğlenen seçkin kesimi eleştirirken, hayatın acımasız ve adaletsiz tarafına distopik bakış açısı ile gönderme yapmaktadır (Gökkaya, 2021).

Şekil 29

Hakan Gürsoytrak, Operasyon, 1999-2006, Tuval Üzeri Yağlıboya

(Gürsoytrak, 2006)

Toplumsal gerçeklerinin medya tarafından sansürlenmesi, mağdur olan kesimin sesini duyuramaması, halkın adaletli yönetiminin sorgulanmasını gerektirmektedir. Bir gecekondu yerleşiminin yıkımını gösteren Gürsoytrak'ın, *Operasyon* adlı eseri, kent yaşamında sınıf ayırımına, medyanın kör bakış açısını, eleştirel bir dille yansıtmaktadır (Şekil 29). Resmin sağ alt köşesinde bulunan takım elbiseli insanlar, büyük olasılıkla rütbeli kişilerdir. Resmin altında "operasyon sürerken sayın başkan tepkilere göğüs gerdi. Yetkililer çay içti" şeklinde haber bülteni yazısı bulunmaktadır. Haneleri yıkılan insanların içine düştüğü zor durumun aksine medya operasyonu çay içerek izleyen başkan ve yetkililere odaklanmıştır. Halkın umursamazlığı dikkat çekerken, gerçeklere göz yumarak haber yapan medya, toplumsal dinamiklerin doğru işleyişine ket vurmaktadır. Medyanın şeffaflıktan uzak, yönetici güçler tarafından yönlendirilmesi ise baskı altında yaşamının yaratacağı yozlaşmış bir toplumun olması muhtemel distopyasına kapı aralamaktadır (Gökkaya, 2021).

XXI. yüzyılda artan çevre, sağlık, şiddet, gelişen teknoloji, savaşlar gibi unsurlar kıyamet senaryolarının yazılmasına neden olmuştur. Dünyanın sonunun nasıl olacağı ile ilgili sayısız sinema filmi çekilmiştir. Aslında bu senaryolarda yaşam için en büyük tehdit insanın kendisidir. Küresel olarak değerlendirirsek insanın doğaya ve yaşama verdiği zarar kendi sonunu getirmek için yeterlidir. Resim sanatında da dünyanın yok oluş senaryoları sanatçıların perspektifinden ele alınmıştır. Bu konu hayata ve diğer canlılara karşı duyarlılığı barındıran bir eylem haline gelmiştir. Genelde çevresel felaketlerle sonlanan hayatta, geride kalan figürlerin bulunabileceği durumun resmedilmesi yok oluş sonrasının imgesini taşımaktadır. Kentlerin parçalandığı, yok olduğu, yaşam belirtilerinin azaldığı resimler kent yaşamına dair güvensizliğide içinde bırakmaktadır. Çünkü kentler tüm gelişmelerin en yoğun yaşandığı, büyük, kalabalık, kontrolü zor mekanlardır. Bu yönüyle kentte yaşamın korkutucu, kaotik bir yönüde bulunmaktadır. Olası bir felaketten ilk ve en büyük zararı, büyük kentlerin alabileceği düşüncesi, deformasyona uğrayan kentlerin resmedilmesinde etkili olmuştur. Postapokaliptik temayı içeren eserlerde, bozulan bir düzenin içinde var olma çabası distopik anlatıyı güçlü bir şekilde ifade etmektedir.

Şekil 30

Alexis Rockman, *Manifest Destiny*, 2004, Ahşap Üzerine Yağlıboya

(Rockman, 2004)

Alexis Rockman, dünyanın hassas ekosistemlerini ve iklim sorunlarını uzun yıllardır özenle ve ustalıkla resmetmektedir. Çağdaş sanat dünyasında çevresel konuları araştıran ve işlerinde bu temalara yer veren öncü sanatçılardan biri olarak tanınmaktadır. Çalışmaları, doğa ile kültür arasındaki gerilim konularına derinlemesine odaklanırken bazende kıyamet senaryolarını yansıtmaktadır. Çevresel gözlemlerinden yola çıkarak hayal gücü ile sentezlenmiş eserlerinde bazen bilimkurgudan ilham almaktadır. *Manifest Destiny* adlı çalışmasında, küresel ısınma sonrası suların yükselmesi ve New York şehrinin suların altında kalarak yok olduğu distopik bir geleceği resmetmiştir (Erisman, 2022).

Şekil 31

Donald Sultan, *Polonya Manzarası II*, 1990, Masonit Üzerine Lateks ve Katran

(Sultan, 1990)

Sanayi üretimi ürünlerle, endüstriyel şehir manzaralarını resmeden Sultan, kullandığı kasvetli renklerle *Polonya Manzarası* adlı eserinde kentin tükenmişlik hissini yansıtmaktadır (Şekil 31). Resimde yer alan ve sonu görünmeyen yol izleyiciyi şehrin distopik atmosferine çekerken derinlik hissi yaratır. Hiçliğin hâkim olduğu şehirde yaşam belirtisi bulmak zordur. Bu yönüyle sanki terk edilmişliğe ve yalnızlık hissine vurgu yapmaktadır. Katran karası gök yüzü fabrikaların bacalarından çıkan dumanları simgeler gibi kentin havasını ele geçirmiştir. Doğanın tahrip edildiği, böyle bir kentte yaşamanın hissettireceği bunalımlı ruh halini izleyiciye sorgulatmaktadır (Koçak, 2023).

Şekil 32

İsmail Tetikçi, Kara, 2017, Tuval Üzeri Karışık Teknik

(Tetikçi, 2017)

Doğayla insanın başbaşa kalması onun büyüklüğü karşısında insanı sorgulamalara itmektedir. İnsan ne kadar zarar verirse versin doğanın yüceliği karşısında her zaman aciz kalmaktadır. Doğa ile savaşmak yerine onun dinginlik veren sonsuzluğuna kendini bırakmak insan için huzur verici bir taraf barındırmaktadır. Bazen bu yücelik kaotik bir biçimde insanı içine çekmektedir. İsmail Tetikçi'nin Kara adlı eserinde (Şekil 29) uzakta siyahların üzerinde doğanın hareketsizliğine paralel olarak gökyüzüne bakan insan kaosa karşı umudu simgelerken insan ve doğa arasındaki güçlü bağı simgelemektedir.

Şekil 33

John Wentz, *Işık ve Gölge Arasında*, 2013, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Wentz, 2013)

Savaşların tahrip ettiği kentlerin tasviri distopya kavramını derinden hissettiren çalışmalardan olmuştur. Wentz'in, *Işık ve Gölge Arasında* adlı eserinde olduğu gibi, nükleer bir yıkımın ardından kentte geride kalanlarla yaşamaya çalışan insanlar, yüzlerindeki maskelerle nefes almanın bile tehlikeli olduğu bir atmosferi izleyiciye sunmaktadır (Şekil 29). Arka plandaki karanlık lunapark hayatın eğlenceli tarafının sona erdiğini vurgulamaktadır. Yok olmuş bir kentte yaşamı normalleştirmeye çalışan aile ve bisiklet üzerindeki çocuk belirsiz bir geleceği çağrıştırmaktadır (Koçak, 2023).

Şekil 34

Mariusz Lewandowski, *Bir Alçakgönüllülük Eylemi*, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Lewandowski, 2020)

Geleceğe dair umutların karardığını hissettiren *Bir Alçakgönüllülük Eylemi* adlı eser sanki kötülüğün yeryüzünde hüküm sürmeye başladığını anlatmaktadır (Şekil 34). Yaşam emarelerinin bulunmadığı bu eserde kaosun içinde kalan dizlerinin üzerine çökmüş figür yaşama dair umudunu yitirmiş gibi görünmektedir. Deniz etrafın karanlığından kaçmaya çalışıyor gibi geriye doğru çekilmektedir. Kötülüğün sürrealist ifadesini içeren bu eser, distopik bir atmosferde ölüm korkusunuda sorgulatmaktadır (Koçak, 2023).

Şekil 35

Anselm Kiefer, *Gecenin Şanlı Emirleri*, 1997, Tuval Üzerine Akrilik ve Emülsiyon

(Kiefer, 1997)

Anselm Kiefer, yok oluş, tükeniş gibi kavramları sıklıkla ele alan sanatçılardan biridir ve distopik ruh halini birey üzerinden yansıttığı çalışmaları ile kaotik mekânı etkileyici biçimde sunmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu karanlık ve umutsuz ruh halini adeta gökyüzüne yansıttığı *Gecenin Şanlı Emirleri* adlı eseri bu anlamda öne çıkmaktadır (Şekil 35). İnsan çevresi ile bir bütün halinde yaşamaktadır ve her ikisinde bulunan değişkenler birbirini doğrudan etkilemektedir. Bu eserde kendini resmettiği söylenen Kiefer, adeta kurak, uçsuz bucaksız kasvetli bir alanda gökyüzüne karşı uzanmaktadır. Bulunduğu mekânın boşluk ve hiçlik hissi adeta gecenin karanlığı ile bütünleşmiştir. Bireyin psikolojisini etkileyen çevresel faktörleri vurgulamak açısından önemli bir eser olarak öne çıkmaktadır. Kiefer'in bu eserle Van Gogh'un *Yıldızlı Gece* adlı eserine gönderme yaptığı düşünülmektedir. (Grovier, 2018).

Şekil 36

Tetsuya Ishida, *Untitled (Başlıksız)*, 2001, Tuval Üzerine Akrilik Boya

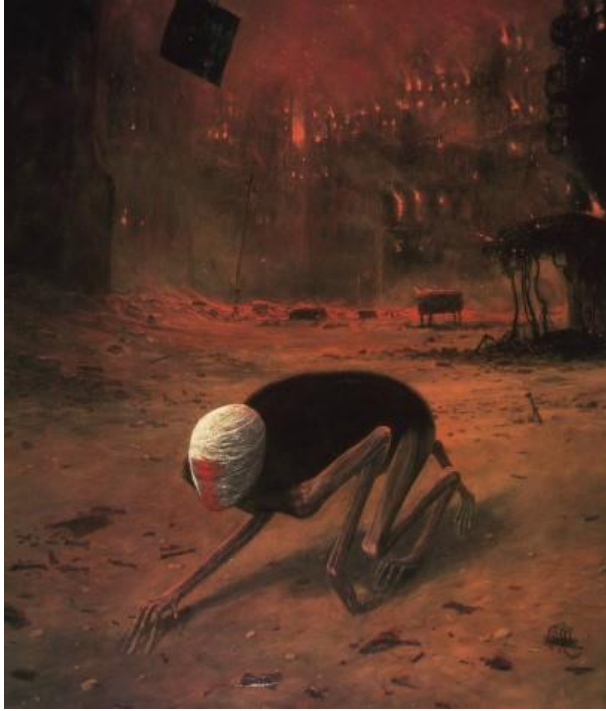

(İshida, 2001)

Tüketim dünyasının dayattığı tek tipleştirilmiş kimlik olgusunu resimlerinde sıklıkla eleştiren Tetsuya İshida, çocukluğundan başlayarak üzerinde kurulan baskıcı tutumların benliğinde oluşturduğu olumsuz etkiyi resimlerine aktarmıştır. Kapitalizmin birey üzerinde yarattığı distopyayı vurgulayan eseri ile (Şekil 36) yoğun çalışma temposunun baskısı altında robotlaşmış insana gönderme yapmaktadır. Yaşadığı toplumun dayattığı modern birey olgusunu eleştirmektedir (Kavas, 2019).

Şekil 37

Zdzislaw Beksinski, İsimsiz, 1975, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Beksinski, 1975)

Şekil 38

Zdzislaw Beksinski, İsimsiz, 1975, Tuval Üzerine Yağlı Boya

(Beksinski, 1975)

Sürrealist distopik betimlemeleri ile tanınan Bekskinski' nin eserleri bu kavramı çarpıcı biçimde yansıtmaktadır. *İsimsiz* adlı eserinde alevler içinde yanan bir kentte dehşet verici biçimde yerde duran yaratık, korku filmlerinden bir sahneden fırlamış gibi görünmektedir (Şekil 36). Postapokaliptik bir atmosferde içermekte olan eserde arka planda yanmakta olan piyano, hayatın ve sanat gibi güzel olan her şeyin sona erdiğini tasvir etmektedir. Bu korkutucu manzaradan kaçmaya çalışan yüzü kapalı ve kanlı olan yaratık sanki daha kötü bir felaketin gelmekte olduğunu çağrıştırmaktadır. Belkide arkadaki alevler içerisindeki manzaranın yaratıcısı olan yaratık, sonunu getirecek olan kendi kötülüğünden daha büyüğüne şahit olmaktadır. Kaosun daha büyük kaosları doğuracağına ve kötülüğün yeryüzüne hâkim olacağına dair güçlü bir anlatıma sahiptir (Koçak, 2023)

Şekil 39

Mark Bradford, *Şişedeki Cadı*, 2012, *Karışık Teknik*

(Bradford, 2012)

Boya ve atık kağıtlardan yaptığı kolajlarla kent dokusunu yorumlayan Bradford, kuşbakışı olarak şehrin haritasını sunmaktadır (Şekil 38). Los Angeles gibi büyük bir şehirde belli bir alanda toplanan göçmenlerin yaşam yerlerini harita üzerinden vurgulayarak ırkçılığa ve sosyo kültürel yapıya dikkat çekerken, bozulan şehir dokusuna, çevre kirliliğine, sosyolojik problemlere dair topografik bakış açısı sunmaktadır. Oluşturduğu kuşbakışı harita caddeler, sokaklar, sınırlardan ziyade, metropolde yaşamanın dinamiklerini ve kentsel tecrübelerini aktarmaktadır. Google Earth uygulamasından destek alarak yarattığı haritalarda, insan odaklı yaşam alanlarını vurgulamaktadır (Yılmaz, 2013).

Şekil 40

Lesley Oldaker, *Disengaged (Bağlantısız)*, 2021, Tuval Üzerine Yağlıboya

(Oldaker, 2021)

Kente ait olamamanın verdiği içsel huzursuzluğu yansıtan Oldaker'e ait *Bağlantısız* adlı eser (Şekil 36), büyük kentlerde yaşamının insan ruhunda oluşturduğu karmaşa ve ruh halini yansıtmaktadır. Beton binaların arasında hapsolan, kendine ait özel alanların kalabalıklar tarafından işgal edildiği kentte, kalabalıkta yalnızlık hissi, güvenli yaşam endişesi, koşuşturma içerisinde robotlaşmış gibi hareket eden tek tipleştirilmiş figürler metropol yaşamının yorduğu insan ruhuna gönderme yapmaktadır. Kendini mekâna ait hissedememe durumuyla karşılaşan bireyler, özel yaşamın kısıtlandığı birbiri ile bitişik yapılarla birlikte iç içe girerek kentle birlikte soyutlaşmıştır (Siedenburg, 2023).

Günümüzde, küresel problemlerin gölgesi altında kent yaşamındaki sorunlar, sanatçılar tarafından distopik bir bakış açısıyla ifade edilmektedir. Kent yaşamının doğurduğu problemler veya insanın yaşadığı çevreye verdiği tahribat, sanatçıların eserlerinde sıklıkla vurgulanmakta ve bu sayede toplumsal sorunlara karşı farkındalık yaratılmaktadır. Sanatsal ifade biçimi, kent yaşamının karmaşıklığını, bireyin yalnızlığını, çevresel sürdürülebilirlik sorunlarını ve diğer kültürel meseleleri en çarpıcı şekilde ele alarak izleyicilere düşündürücü bir bakış açısı sunmaktadır. Bu nedenle distopyayı, toplumun yaşadığı gerilimler, çatışmalar ve belirsizlikler üzerinden betimleyen bir araç olarak kullanan resim sanatı, geçmişten günümüze kent yaşamının evrimi ve bu evrimin toplumsal dokuya olan etkilerini yansıtan önemli bir ifade aracı olmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA RAPORU

Uygulamanın Yapılış Gerekçesi

XXI. yüzyılın ilk çeyreği küresel anlamda çalkantılı olay ve gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Kitleleri etkileyen bu ani değişimler zaman zaman hayatı kolaylaştıran faktörlere sahip olsa da toplumlar için kabullenmesi zaman alan zor süreçlere de neden olmuştur. Modern yaşama ayak uydurma baskısı altında kendi benliğinden giderek uzaklaşan insanlığın birbiri ile olan sağlıklı iletişimi de kopma noktasına gelmiştir. Komünikasyon teknolojilerinin ilerlemesi ile nesnelerle geçirilen sürenin artması, aile içinde ve sosyal yaşamda yüz yüze iletişimi doğrudan kesintiye uğratarak toplumları negatif anlamda provoke etmektedir. Bilgi çağının yaşandığı, ulaşılabilirliğin kolaylaştığı bu dönem, problemlere farkındalık oluşturmak anlamında hızlı sonuçlar verse de birçok bilgi kirliliğini beraberinde getirerek yanlış ve doğru ayrımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Her gün tüm dünyadan bilgi bombardımanına maruz kalan bireyler, dünyada yaşanan ciddi olaylar karşısında zamanla duyarsızlaştırılmaktadır. Tüketicinin zirvede olduğu bir dönemde mutluluk kaynağının popüler kültür nesnelerine bağlanması, dejenere toplumun sosyal medya gösterileri ile pekiştirilmektedir. Günümüz dünyasının küresel ölçekte yaşadığı problemlerin sosyal hayatta oluşturduğu baskı ve ötekileştirme hareketleri kent yaşamında gözlemlenebilmektedir.

Zeynep Neris Kaplan'ın, tez çalışması kapsamında üretilen çalışmalarında, kent belleği ve birey üzerine odaklanılmış, ağırlıklı olarak küresel ölçekteki sosyal, çevresel ve teknolojik değişimlerin yarattığı etkiler ele alınarak distopya kavramı incelenmektedir. Kendi resim pratiğinde, bu kavramı işleyerek, mekânları yalnızlık, yıkım ve deformasyon temalarıyla betimlemektedir. Bu betimlemeler, sıklıkla kent manzaralarında karanlık ve sessizlikle dolu sahnelerle ifade edilmektedir. Örneğin, sessizleşen şehirler, kopmuş kablolar ve tel örgülerle çevrili alanlar, toplumun iletişim sorunlarına ve bireylerin içsel çatışmalarına göndermeler yapmaktadır.

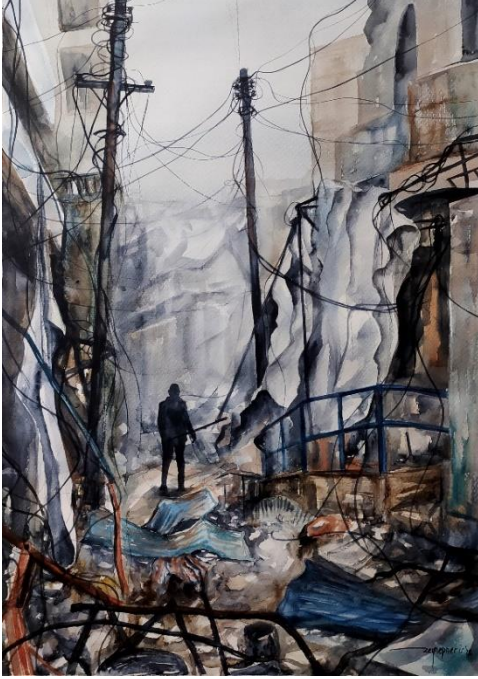
Kaplan'ın resimlerinde görülen siyah gölgeler, kapitalist anlayışın tek tipleştirdiği bireylere gönderme yaparken, aynı zamanda insanın içsel dünyasına dönüşünü, kimlik karmaşasını ve toplumdan soyutlanma hissini yansıtmaktadır. İzleyiciyi yalnızlık, belirsizlik ve kaos dolu bir dünyaya götürürken, aynı zamanda bireyin kendi iç dünyasıyla hesaplaşmasını teşvik eder. Bu bağlamda, bireyin modern yaşamın zorluklarıyla başa çıkma ve içsel bir denge bulma sürecini, kendisinin tüketerek yok ettiği doğa ve kentler ile yüzleştiği anda yansıtmaktadır.

İçerik ve Biçime Yönelik Saptamalar

Kaplan'ın distopik kentleri, imgesel olarak kurguladığı ve 'Kırılma' adını verdiği resim çalışmalarından oluşan bir seri ile başlamıştır. Bu serinin en başında ağırlıklı olarak, kâğıt üzerine suluboya tekniği ile kompozisyonlar oluşturmuştur. Kent yaşamının sorunları ve kentte kalabalıklar içinde yalnızlık olgularını vurguladığı çalışmaları bir süre sonra distopya kavramını ele aldığı çalışmalara evrilmiştir. İçinde bulunduğu çağın getirdiği küresel problemleri kent yaşamı ve birey üzerinden inceleyerek, eleştirel anlamda yorumlamaktadır.

Şekil 41

Zeynep Neris Kaplan, Kırılma 63, 2021, Kâğıt Üzeri Suluboya

Şekil 42

Zeynep Neris Kaplan, Kırılma, 2021, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Kırılma adlı çalışmada yıkıntıların ortasında yalnız kalan insan silueti, tüketim odaklı yaşamın yok ettiği çevreye gönderme yaparken, insanın kendi elleri ile yarattığı deformasyonla yüzleşmek zorunda kaldığı anı vurgulamaktadır (Şekil 42). İnsanoğlu kendi buluşları ile doğayı şekillendirmek istemiş, doğanın saflığı üzerine inşa edilen yapay oluşumlara karşı ise tabiat, bu inşayı tahrip ederek cevap vermektedir.

Şekil 43

Zeynep Neris Kaplan, Rhythm, 2022, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Çalışmalarında sıklıkla kullandığı deforme olmuş elektrik direkleri ve kopmuş teller çağımızın iletişim problemlerine gönderme yapmaktadır (Şekil 43). İletişim teknolojisinin ilerlemesi ile haberleşme alanında çağ atlanılan bir dönem olmasına karşın, insanların iletişim kopukluğu yaşamasını sorgulamaktadır. Günümüzde bireyler arası ilişkinin, birey-nesne arasındaki ilişkiye dönüşmesini doğa ile bütünleştirdiği kompozisyonlarla ele almaktadır.

Şekil 44

Zeynep Neris Kaplan, Temas, 2022, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Temas adlı çalışmada, tükenmiş bir doğanın ortasında, hamile kadın silueti görünmektedir (Şekil 44). Zaman zaman çalışmalarında yer verdiği hamile figürler yok oluşa karşı yeniden doğacak umudu simgelerken aynı zamanda Doğa Ana'ya gönderme yapmaktadır. Yeni gelenlerin, eskilerin bıraktığı tahribatı iyileştirebileceğini ifade etmektedir.

Şekil 45

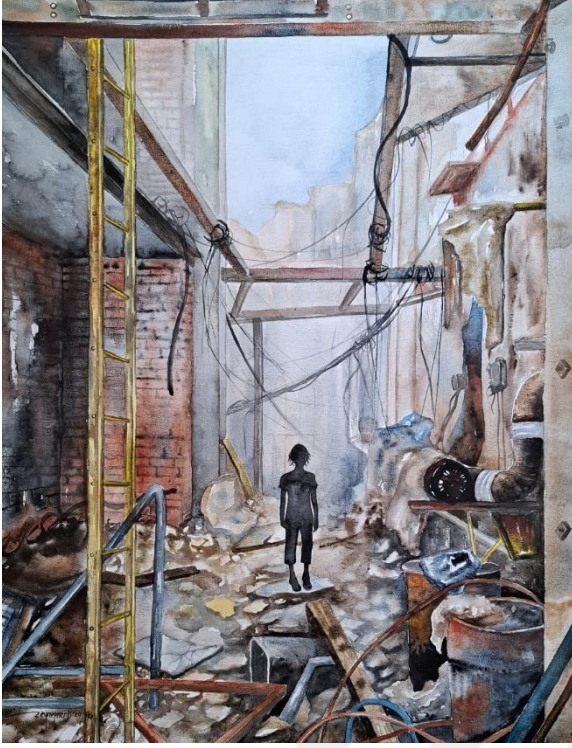
Zeynep Neris Kaplan, İki Şehrin Hikayesi, 2022, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Sosyal medya uygulamalarının kontrolsüz ve bilinçsiz kullanımı, Metaverse gibi sanal paralel evrenlerin XXI. yüzyılda hayata dahil olması, insanların sahte benlikler yaratmasına neden olmuş ve bireyler kendi yarattıkları dijital ütopyalarda yaşarken gerçeklik algılarını yitirmeye başlamıştır. Öz benliği ve yarattığı benlik arasında kalan insanın kendisine karşı hissettiği yabancılaşma ve boşluk duygusu Kaplan'ın resimlerinde çift silüetler olarak betimlenmektedir (Şekil 45).

Şekil 46

Zeynep Neris Kaplan, Kırılma 18, 2020, Kâğıt Üzeri Suluboya

Şekil 47

Zeynep Neris Kaplan, Uzak, 2023, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Aile kavramının dejenerasyona uğradığı modern yaşamda, toplumu oluşturan en önemli yapının bozulması, sosyal yaşamda dengesizlere neden olmaktadır. Bilinçsiz ebeveynlerin çocuklarının üzerinde oluşturduğu distopya *Uzak* adlı çalışmada baba ve oğul figürleri ile ifade edilmektedir (Şekil 47). İlgi ve sevgiye ihtiyacı olan çocukların çok küçük yaşlarda ebeveynleri yerine dijital araçlar ve tüketim nesneleri ile bağ kurması, içlerinde tanımlayamadıkları bir boşluk duygusunu barındıran jenerasyonu beraberinde getirmektedir. El ele tutuşan baba ve oğul,

çocuğun aile bağlarına dair özlemini betimlemektedir.

Şekil 48

Zeynep Neris Kaplan, “Ben”de Kalanlar, 2022, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Şekil 49

Zeynep Neris Kaplan, Kırılma 36, 2020, Kâğıt Üzeri Suluboya

Şekil 50

Zeynep Neris Kaplan, Bir Kadının Yaşamından Yirmidört Saat, 2023, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Şekil 51

Zeynep Neris Kaplan, Hiç Kimse, 2020, Kâğıt Üzeri Suluboya

Şekil 52

Zeynep Neris Kaplan, Disconnect, 2023, Tuval Üzeri Akrilik Boya

Kaplan'ın çalışmalarında kentlerin genellikle tahrip edilerek betimlenmesi distopik ifadeyi güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra hiçlik ve boşluk duygusunun baskın olduğu post apokaliptik bir atmosferi de öne çıkarmaktadır. Kentleri ve belleği oluşturan insanlardır onu yok eden tarihteki gibi yine insanlar olacaktır. Akılcı düşünebilen, yaratıcılığının muazzamlığına paralel olarak yok edici tarafını da geliştiren insanlık yaşamsal değerlere zarar veren bencil bir yaratığa evrilmiştir. Yaratma ve yok etme dürtüsü arasında kısır bir döngü içindedir. Tüm bunlar, onun kendi kıyametini yaratmasına neden olmaktadır. Çalışmalarının ağırlıklı olarak soğuk renklerle ifade edilmesi, kaos içinde betimlenen kentlerde karmaşa içinde dinginlik ve huzur hissi yaratmaktadır. Yıkıntıların arkasında tüm muhteşemliği ile yükselen gök yüzü, insanın elinin değemediği kutsal bir alan olarak yücelmekte, resimdeki silüetler kentin yok oluşundan sonra başlarını o maviliğe çevirerek büyülenmiş şekilde beklemektedir. Bu bakış, bir umudu içinde barındırmakta mı yoksa içsel bir dürtünün sonucunda mı gerçekleşmektedir?

Uygulamanın Düşünsel Yönü

İnsanlık tarih boyunca, teknolojik ve bilimsel ilerlemelerin sunduğu fırsatlarla, yaşamı kolaylaştırmak ve refah seviyelerini artırmak için büyük adımlar atmıştır. Kendini gerçekleştirme yolunda emin adımlarla ilerleyen insanlığın, tarihsel süreçte icat ettiği araçlar savaşlar gibi insanlık dışı durumlarla birleşerek, yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. İnsanlar, kaynaklara erişimdeki adaletsizlikler veya ideolojik farklılıklar gibi nedenlerle çatışabilmektedir. Kimlik ve aidiyet duygusu, insanları diğer gruplarla rekabet etmeye veya onlara karşı saldırgan davranmaya yönlendirebilmektedir. Bilimsel açıdan incelendiğinde, bu tür yıkıcı davranışların altında yatan pek çok bireysel ve psikolojik faktörler rol oynamaktadır. Örneğin, öfke, korku ve güvensizlik

duyguları, insanların saldırgan davranışlara yönelmelerine neden olabilmektedir.

Günümüzde ise toplumsal hayatta meydana gelen çatışmalarda medyanın ve iletişim teknolojilerinin rolü göz ardı edilmemelidir. Medya, çatışmaları kışkırtarak yaygınlaştırabilmekte ve insanları negatif duygularla doldurabilmektedir. Propaganda ve manipülasyon, insanların algılarını şekillendirirken, zaman zaman toplulukları yönlendirmek için medyanın gücü ciddi anlamda kullanılmaktadır. Tüketim odaklı, popüler kapitalist kültürün kitleleri etki altına almasında da medya araçlarının etkin kullanımının payı oldukça büyüktür. İçinde yaşadığımız toplumun aşırı bilinçsiz üretim ve tüketim olgusu, insanlığın var etme ve yok etme dürtülerini, kapitalist baskının etkisi altında incelemeyi zorunlu kılmaktadır. XXI. yüzyılın totaliter gücünü küresel ekonominin yönünü belirleyen itici güçler oluşturmaktadır. Modern yaşamda ilişkilerden bireysel ihtiyaçlara, sanattan politikaya, göçlerden savaşımlara kadar toplumsal dinamikleri tetikleyen birçok faktörü yönlendiren bu kontrol mekanizması, artık farklı bir boyuta evrilmiştir. Piyasayı istediği gibi şekillendirme yetkisine sahip bu gücün, sosyal yaşam üzerindeki olumsuz etkileri tedirginlik yaratmaktadır. Byung-Chul Han'ın *Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü* adlı kitabında söylediği gibi: “Üretim giderek daha fazla yıkıma benziyor. İnsanlığın kendine yabancılaşması belli bir raddeye, kendi imhasını ona estetik bir haz gibi yaşatma raddesine ulaştı muhtemelen. Walter Benjamin'in, zamanında faşizm hakkında söyledikleri bugün kapitalizm için geçerli.” (Han, 2021, s. 7).

Tam olarak nerede sonlanacağını bilmediğimiz ama hızla devam edişinden emin olduğumuz üretim süreci, aslında bir yıkımdır. Yıkımın kaynağını üretim süreci ile birlikte bireyin kendisine yabancılaşması temsil etmektedir. Freud, *Kültürdeki Huzursuzluk* adlı çalışmasında insanın vahşi bir canavar olarak saldırgan bir tutuma sahip olduğundan bahseder. Hatta saldırgan eğilimlerinin altındaki sebebi içindeki ölüm dürtüsüne bağlar. Han, Freud'un bu söylemlerinden yola çıkarak kapitalizm ve insanın içindeki ölüm dürtüsü arasında bir ilişki kurmaya çalışır. Freud, *Kültürdeki Huzursuzluk* adlı çalışmasını tamamladıktan birkaç ay sonra ekonomik kriz patlak vermiş ve bu kriz ile birlikte insanın saldırgan tutumu açığa çıkmıştır. Han, kapitalizmdeki bu yıkıcılığı bireyin içerisindeki ölüm dürtüsü ile ilişkilendirmeyi mantıklı görür ve burada önemli bir sorunun peşine düşer. Kapitalizmin yıkıcılığını sadece ölüm dürtüsü ile açıklamak mümkün müdür, yoksa ölüm dürtüsünü anlatabilecek başka kavramlara ihtiyaç var mıdır? (Aykut, 2021, s. 83).

George Orwell'in *1984* adlı eserinde yer alan, insanların hayatını sürekli gözetleyen, kontrol eden dev ekranların yerini günümüzde dijitalleşme almıştır ve kitleleri kontrol eden bilinç altı uyarıcıları ile bunu gerçekleştirmektedir. Bunlar gerçekleşirken toplumun bu farkındalığa sahip olan çok az kesiminin protest anlamda yetersiz kalması, kapitalist anlayış tarafından sömürüldüğünün farkında olmayan kitlelerin büyümesine neden olmuştur. Bu anlayışın dayattığı modern yaşam kurallarından biri de var olan popüler düzene uyum sağlamak ya da toplum tarafından acımasızca ötekileştirilerek görünmez olarak yaşama tehdidine maruz kalmaktır. Bireyleri tek tipleştirmeye iten bu gücün baskısı çağımızın distopyasını yaratmış ve küresel boyuta

evrilmiştir. Varoluşsal değer yargılarını sarsan yeni dünya düzeninin eleştirisi avangard sanatçılar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Nasıl bir hayat yaşamak istediğimizi bir kez daha ciddi olarak sormak zorundayız kendimize. İnsan kişiliğinin total/bütüncül gözetimine ve total/bütüncül sömürüsüne kendimizi teslim etmeye devam edip böylece özgürlüğümüzden, onurumuzdan feragat mı edeceğiz? Dijital totalitarizm tehdidine karşı birlikte bir direniş örgütlemenin tam zamanıdır. Georg Büchner'in sözleri güncelliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir: "Tanımadığımız güçler tarafından ipe çekilmiş kuklalarız bizler; hiçbir kendimiz, hiç!" (Han, 2021, s. 35).

SONUÇ

Ütopya ve Distopya kavramı tarihsel süreçler ve toplumsal yaşamın getirdiği dinamikler üzerinden defalarca yenilenerek kurgulanmıştır. Ütopya, XVI. yüzyılda Thomas More'un *Ütopya* adlı eseriyle literatüre girmiş ve ideal bir toplumun yaşam biçimini tasvir etmiştir. Bu ideal toplumda her şey mükemmeldir ve insanlar arasında adil bir paylaşım vardır. Yaşamı kontrol eden mekanizması ile toplum için faydalı olan kurallarının olması ütopyaların aslında bilinç altında distopyayı barındırdığını göstermektedir. Geleceğin düşü ütopik kentlerin mükemmelliyetçi idealizmi onun distopyaya evrilmesine mi neden olmuştur? Distopya kavramının literatüre girmesi ile başlayan edebiyatta ve sinemada distopik kurguların artışı ile XX. yüzyıl distopyalar çağına evrilmiştir. Baskı ile yönetilen totaliter rejimlerin hâkim olduğu distopik kurguların ilk örneklerinde teknoloji, yaşamın kontrol mekanizması olarak ön planda kullanılmıştır. 1984, *Fahrenheit 451* ve *Cesur Yeni Dünya* gibi edebi eserler distopik kurguların öncüleri olarak yazıldığı dönemin gündemine dair göndermeler yaparken, çağımıza dair toplumsal öngörülerde bulunmuşlardır.

İnsanların yerleşik hayata geçmesi ile zaman içinde gelişim gösteren kentler, farklı dinamiklerin bir arada olduğu, kültürel paylaşım alanları olmuştur. Antik çağlardan günümüze kent yaşamının farklı evreleri insanlar tarafından şekillendirilmiştir. Tarihsel gelişmeler kent yaşamı ve toplum üzerindeki değişimleri beraberinde getirmiştir. Sanat, bu karmaşık yapıları, insan ilişkilerini, günlük yaşamın ritmini ve kent kavramının özgün dinamiklerini keşfetmek ve ifade etmek için güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır. Resim sanatında ise manzara resimleri ile ilk örneklerini gördüğümüz kent silüeti zamanla değişim göstererek sosyal problemlere dair güncel eleştiriler içeren eserler haline gelmiştir. Sanayi Devrimi, dünya savaşları, kapitalist düzen, gelişen teknoloji, ekonomik problemler, iklim sorunları gibi birçok faktör, kent yaşamı ve bireye olan etkileri üzerinden sosyolojik mesajlar içeren sanat eserleri ortaya konulmasını kaçınılmaz kılmıştır. Kent yaşamının problemleri ve sosyal hayata etkileri zamanla distopik kurgular üzerinden yorumlanmıştır. Günümüzde üretilen çağdaş sanat eserlerinde de güncel gelişmeler üzerinden, distopya kavramının küresel boyutlara evrildiğine dair örnekler görülmektedir. Toplumsal farkındalığı artıran bu eserlerle çağımızın problemlerine dair analizler sanatçılar tarafından sunulmaktadır.

XXI. yüzyıl küresel boyutta krizlerin yaşandığı bir dönem olarak, ağır etkiler yaratan süreçlerle toplumları sınamaktadır. Yakın dönemde yaşanan pandemi, zorunlu göçler, devam eden savaşlar, iklim değişikliği gibi süreçler distopyanın küresel boyutlara evrildiğini göstermektedir. Dünyanın farklı ülkelerinde sanatçılar, yaşanan problemlerin yarattığı distopyayı kent yaşamı üzerinden ele almaktadır. Bu çalışmada, çağdaş resim sanatında distopik kent imgesinin analizi yapılmış ve bu imgenin günümüz toplumu ve teknolojik gelişmelerle ilişkisi

incelenmiştir. Konuyla ilgili eserlerde distopyanın nasıl temsil edildiği, sanatçıların hangi görsel ve tematik unsurları kullandığı ve toplumsal ve kültürel bağlamlarını anlamak için çeşitli sanat üslupları üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda çağdaş resim sanatında distopik kent imgesinin, sanatçıların günümüzün karmaşıklıklarını, belirsizliklerini ve endişelerini yansıtmak için önemli bir araç olduğu görülmektedir. Sanat eserlerindeki distopik kent imgeleri, teknolojik ilerlemelerin ve toplumsal değişimlerin yarattığı sorunlara dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu imgeler, izleyicilere gelecekteki olası senaryoları düşünme ve ele alma fırsatı sunmaktadır.

Çalışmanın bulguları, sanatın insan deneyimini anlamak ve ifade etmek için güçlü bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Sanat, distopyanın karanlık yönlerini ve insanlığın karşı karşıya olduğu zorlukları ele alarak, toplumu daha iyi anlama ve değişime yol açma potansiyeline sahiptir. Distopik kent imgesinin derinlemesine incelenmesi, farklı kültürel bağlamlarda nasıl temsil edildiğinin araştırılması, sanat eserlerinin izleyiciler üzerindeki etkilerinin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının incelenmesi ve sanatın, distopik imgeler aracılığıyla toplumu nasıl değiştirebileceğinin ve iyileştirilebileceğinin önerisini taşımaktadır. Kent yaşamı, sanatçıların çağın zorluklarını ve endişelerini yansıtmak için güçlü bir araçtır. Bu çalışma, sanatın insan deneyimini anlama ve toplumsal değişime katkıda bulunma potansiyelini vurgulamaktadır. Geçmişten bugüne sanatçılar distopya konusunu farklı disiplinlerde ele almıştır. Toplum üzerinden hissedilen baskın gücün etkisi distopyanın ifade edilmesine neden olmuştur. Distopya her çağda farklı formlarda yer almaya devam edecek, onu yaratan durumları analiz edenler ise eski çağlarda olduğu gibi ilerleyen yüzyıllarda da sanat ve sanatçılar olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, T. (2016). *Ütopya/Distopya*. Kurgu Kültür Merkezi.
- Altıntaş, O., & Eliri, İ. (2012). Birey toplum ilişkisinde kent kültürü, kamusal alan ve onda şekillenen sanat olgusu. *İdil Dergisi*, 1(5), 61-74.
- Avşar-Karabaş, P. (2019). Umberto Boccioni'nin eserlerinde hareket ve hız kavramları. *Journal of International Social Research*, 12(66), 467-674.
- Aykut, G. (2021). Kapitalizm ve ölüm dürtüsü. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (35), 83-89. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.1021658>
- Aral, C. (1996). Çöp Toplayanlar [Tuval üzerine yağlıboya, 89 x 116 cm]. Rona, Z. (2008). Cihat Aral. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1. Cilt, 2. Basım). Yem.
- Arman, F. (1960). Poubelle Ménagère (çöp kutuları) [Mixed media, plexiglas, 65 x 40 x 10 cm]. Arman Studio, New York. https://www.arman-studio.com/catalogues/catalogue_poubelle/arman_poubelle_list.html
- Aytemür, R. (1991). Denizde Variller [Tuval üzerine yağlıboya, 130x170 cm]. <https://acikerisim.nku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.11776/4124/677246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Atlas Entertainment, Classico (Producer), & Gilliam, T. (Director). (1995). Twelve Monkeys [Motion Picture]. United States: Universal Pictures.
- Azevedo, N. (2009). Melting Men (Eriyen Adamlar) [Buzdan heykel, 20 x 5 cm]. Berlin, Almanya. <https://www.neleazevedo.com.br/galeria-2-monumento-minimo>
- Başakman, M. (1986). *Mimarlıkta Değişen İmgelemler ve Form Oluşumu*. Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Becermen, M. (2015). Kent ve felsefe ilişkisi üzerine. *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (25), 9-18. <https://doi.org/10.20981/kaygi.288011>
- Bradbury, R. (2018). *Fahrenheit 451* (31. Baskı). İthaki.
- Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal devletin sonu mu? *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2), 173-197. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000533
- Büyükkol, S. (2023). Türk resim sanatında çaresizliğin resimsel dili. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 726-740. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1316219>

- Banksy. (2015). Bomb Damage (Bomba Hasarı) [Stencil]. Gazze. <https://banksyexplained.com/gaza-murals-february-2015/>
- Beckmann, M. (1922). The Iron Footbridge (Demir Köprü) [Tuval üzerine yağlı boya, 41.6 x 25.4 cm]. Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf. <https://www.wikiart.org/en/max-beckmann/the-iron-footbridge-1922>
- Beksiński, Z. (1975). Untitled (İsimsiz) [Tuval üzerine yağlı boya, 87 x 73 cm]. Polonya. <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=8XZ7T5&titlepainting=Untitled%20%2852%29&artistname=Zdislav%20Beksinski>
- Beksiński, Z. (1972). Untitled (İsimsiz) [Tuval üzerine yağlı boya, 61 x 73 cm]. Polonya. <https://www.mutualart.com/Artwork/Untitled/54B0E0028CB2C23B>
- Boccioni, U. (1911). The Street Enters the House (Sokak Eve Girer) [Tuval üzerine yağlıboya, 100 x 100,6 cm]. Sprengel Museum, Hannover. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Street_Enters_the_House
- Boyle, D., & Garland, A. (Producer), & Boyle, D. (Director). (2002). 28 Days Later [Motion Picture]. United Kingdom: DNA Films.
- Bradford, M. (2012). A Witch in a Bottle (Şişedeki Cadı) [Karışık teknik]. https://www.whitegardens.ru/ajax/art/popup?lang_id=2&entry_id=6
- Brooker, C., Jones, A., & Annabel Jones (Producer), & Various (Director). (2011-2019). Black Mirror [Television Series]. United Kingdom, United States: Zeppotron, House of Tomorrow.
- Brown, L., & Chasman, D. (Producer), & Wimmer, K. (Director). (2002). Equilibrium [Motion Picture]. United States: Dimension Films.
- Brown, M. (Producer), & Cuarón, A. (Director). (2006). Children of Men [Motion Picture]. United States: Universal Pictures.
- Burtynsky, E. (1999). California [Kromojenik baskı, 121,9 x 147,3 cm]. <https://www.invaluable.com/auction-lot/edward-burtynsky-ne-en-1955-101-c-c326485813>
- CD Projekt. (2020). Cyberpunk 2077 [Video oyunu]. CD Projekt. <https://www.cyberpunk.net/tr/en/cyberpunk-2077>
- Çeşmeci, G. (2019). *Endüstri devriminden günümüze kentsel alanda yaşanan değişim ve dönüşümlerin resim sanatındaki yansımaları* (Tez No. 579376) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Dumlu, H. (2014). *Thomas More'un ütopyasında adalet kavrayışı* (Tez No. 356534) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Da Vinci, L. (1506). *Mona Lisa* [Tuval üzerine yağlıboya, 77 x 53 cm]. Louvre Müzesi, Paris. https://tr.wikipedia.org/wiki/Mona_Lisa#/media/Dosya:Mona_Lisa,_by_Leonardo_da_Vinci,_from_C2RMF_retouched.jpg
- Erisman, V. (2022). *The Apocalyptic Mode in Contemporary Environmental Art* (Unpublished master's thesis). William & Mary University.
- Erbaşı, F. S. (2022). Ambrogio Lorenzetti'nin Siena Palazzo Pubblico Freskleri: İyi ve Kötü Yönetiminin Alegorisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi*, 5(2), 1-31. <https://doi.org/10.47437/esogutd.1196991>
- Freyer, H. (2014). *Sanayi Çağı*. (Çev. B. Akarsu & H. Batuhan). Doğu Batı.
- Ghirlandaio, D. (1485). *The Adoration of the Shepherds* (Çobanların Tapınması) [Tuval üzerine yağlıboya, 167 x 167 cm]. Santa Trinita, Floransa. <https://stpaulcenter.com/the-adoration-of-the-shepherds/>
- Gombrich, E. H. (1980). *Sanatın Öyküsü*. (Çev. B. Cömert). (4. Baskı). Remzi.
- Gökkaya, Ö. K. (2021). *Distopik anlatımın 1950 sonrası Türk resim sanatına yansımaları* (Tez No. 677246) [Yüksek lisans tezi, Namık Kemal Üniversitesi-Tekirdağ]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Grover, K. (2018). *Bu Çağdan Geleceğe 100 Yapıt*. (Çev. H. B. Kahraman). Lal.
- Gürsoytrak, H. (1999-2006). *Operasyon* [Tuval üzeri yağlıboya, 148x200 cm]. <https://www.kolekta.com.tr/sanatcilar/hakan-gursoytrak/>
- Halıçnarlı, D. (2009). *Resim sanatında kent imgesinin kullanımı* (Tez No. 250947) [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Han, B. C. (2021). *Kapitalizm ve Ölüm Dürtüsü*. (Çev. Ç. Tanyeri). İnkı.
- Hopper, E. (1927). *Automat (Otomat)* [Tuval üzerine yağlı boya, 71,4×91,4 cm]. Des Moines Art Center, Des Moines. <https://www.edwardhopper.net/automat.jsp>
- Ishida, T. (2001). *Untitled (Başlıksız)* [Tuval üzerine akrilik, 112 x 162 cm]. Shizuoka Prefectural Museum of Art, Japonya. https://www.artnet.com/artists/tetsuya-ishida/untitled-r_2aK127a2w1dDWdGUuFLQ2

- Jacobson, N., & Kilik, J. (Producer), & Ross, G. (Director). (2012). The Hunger Games [Motion Picture]. United States: Lionsgate.
- Karabulut, A. (2023). George Orwell'ün Bin Dokuz Yüz Seksen Dört eserinde ulusal ve uluslararası güvenlik yaklaşımı üzerine inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1368-1380. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1297136>
- Kavas, F. (2019). *Çağdaş Sanatta Ütopya ve Distopya* (Tez No. 553831) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kazancı, T., & Okkalı, İ. C. (2021). Kuzeyden İzlenimler: Amsterdam ve Fransız Empresyonistlerinin Gözünden Değişen Kent ve İnsan Manzaraları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 30(2), 991-1017. <https://doi.org/10.29135/std.891114>
- Kirtley, P. M. (2011). The Hunger Games: Discussing Dystopia. *Proceedings of the National Social Science Conference*, 46(1), 119-123.
- Koçak, F. (2023). *Çağdaş resim sanatında karamsar yaklaşımlar* (Tez No. 830616) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji kuramlarında kent. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 31-56.
- Küçükcalay, A. G. A. M. (1997). Endüstri Devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 51-68.
- Kiefer, A. (1997). The Renowned Orders of the Night (Gecenin Şanlı Emirleri) [Tuval üzerine akrilik ve emülsiyon]. Guggenheim Bilbao, İspanya. <https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/the-collection/works/the-renowned-orders-of-the-night>
- Kirchner, E. L. (1912). Nollendorfplatz [Tuval üzerine yağlı boya, 69 x 60 cm]. Stiftung Stadtmuseum Berlin. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ernst_Ludwig_Kirchner_-_Nollendorfplatz.jpg
- Lerner, D. (1964). *The Passing of Traditional Society*. The Free Press.
- Lee Tae-hun, Park Chan-wook, Jeong Tae-sung (Producer), & Bong Joon-ho (Director). (2013). *Snowpiercer* [Motion Picture]. South Korea, United States, Czech Republic, France: CJ Entertainment, Moho Film, Opus Pictures, Stillking Films.

- Lewandowski, M. (2020). Act of Humility (Bir Alçakgönüllülük Eylemi) [Tuval üzerine yağlı boya, 120 x 60 cm]. https://www.lewandowski.art/en_US/p/FINE-ART-PRINT-ACT-OF-HUMILITY/270#galleryName=productGallery,imageNumber=3
- Lorenzetti, A. (1338-40). The Effects of Good Government in the City (İyi ve Kötü Yönetimin Alegorisi) [Fresk, 7,7 x 14,4 m]. Palazzo Pubblico, Sienna, İtalya. <https://www.britannica.com/art/The-Effects-of-Good-Government-in-the-City>
- Lynton, N. (2015). *Modern Sanatın Öyküsü*. (Çev. C. Çapan & S. Öziş). Remzi.
- Nix, L., & Gerber, K. (2016). Rift (Yarık) [Pigment baskı, 60 × 40 cm]. Galerie Klüser, Münih. <https://www.edelmangallery.com/exhibitions-and-projects/exhibition-pages/2018/lori-nix-empire.html>
- More, T. (2020). *Ütopya*. (Çev.S. Ertüzün). Can.
- Müftüoğlu, M. C., & Özbay, F. (2015). 18. Gündelik hayatta totalitarizm: George Orwell'in 1984 adlı distopya romanında ideal toplum tasavvurları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (44), 179-189.
- Muslu, U. (2011). *Çağdaş resim sanatında hurdanın sanat nesnesi olarak kullanılması* (Tez No. 309494) [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Magritte, R. (1953). Golconda [Tuval üzerine yağlı boya, 80.5 cm × 99.36 cm]. Menil Collection, Houston. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Golconde>
- Monet, C. (1875). *Men Unloading Coal* (Kömür Boşaltan Adamlar) [Tuval üzerine yağlıboya, 54 x 66 cm]. Musée d'Orsay. https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Monet_men_unloading_coal.jpg
- Nick Wechsler Productions, Dimension Films (Producer), & Hillcoat, J. (Director). (2009). *The Road* [Motion Picture]. United States: Dimension Films, 2929 Productions, Chockstone Pictures.
- Orwell, G. (2014). *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*. (Çev. C. Üster). (43. Baskı). Can.
- Oldaker, L. (2021). Disengaged (Bağlantısız) [Tuval üzerine yağlıboya, 100x100 cm]. <https://www.lesleyoldakerfineart.com/paintings?pgid=kg81t1jp-30592ab4-d04a-4538-8eef-40dfae7b25c9>

- Ono, Y. (2019). Add Color (Refugee Boat) [Enstelasyon]. New York. <https://www.theguardian.com/culture/2019/jun/21/protect-the-persecuted-behind-yokonos-impactful-refugee-art-project>
- Pissarro, C. (1898). Opera Caddesi (Güneş Işığı, Kış Sabahı) [Tuval üzerine yağlıboya, 73 x 92 cm]. Louvre, Paris. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Camille_Pissarro_-_Avenue_de_l%27Opera_-_Mus%C3%A9_des_Beaux-Arts_Reims.jpg
- Pommer, E. (Producer), & Lang F. (Director). (1927). Metropolis [Motion Picture]. Germany: Universum Film A.G.
- Rona, Z. (2008). *Cihat Aral*. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1. Cilt, 2. Basım). Yem.
- Rockman, A. (2004). Manifest Destiny [Ahşap üzeri yağlıboya, 243.8 x 731.5 cm]. Smithsonian American Art Museum, Washington. <https://americanart.si.edu/artwork/manifest-destiny-80072>
- Sezal, İ. (1992). *Şehirleşme*. Ağaç.
- Siedenburg, J. (2023). Lesley Oldakers [Blog gönderisi]. <http://www.artsquat.com/articles7/Oldaker/>
- Silver, J., & Wachowski, L. (Producer), & Wachowski, L. (Director). (1999). The Matrix [Motion Picture]. United States: Warner Bros.
- Smith, J. (Producer), & Johnson, R. (Director). (2013). Elysium [Motion Picture]. United States: Columbia Pictures.
- Spielberg, S., De Line, D., Farah, D., & Krieger, K. M. (Producer), & Spielberg, S. (Director). (2018). Ready Player One [Motion Picture]. United States: Warner Bros., Amblin Entertainment, Village Roadshow Pictures.
- Sultan, D. (1990). Polish Landscape II (Polonya Manzarası II) [Masonit üzerine lateks ve katran, 243.8 x 243.8 cm]. The Parrish Art Museum, New York. <https://www.lowe.miami.edu/exhibitions/past-exhibitions/by-year/2016/donald-sultan/index.html>
- Şencan, S. (2006). Yalan Dünya [Tuval üzerine yağlıboya, 150x170 cm]. <https://www.artmajeur.com/serdar-sencan/tr/sanat-eserleri/9062839/yalan-dunya>
- Tatlıldil, E. (1989). *Kentleşme ve Gecekondu*. Ege Üniversitesi.
- Tokyay, V. (2009). Calvino'nun kentleri bizi ne kadar ilgilendiriyor? *Yapı Dergisi*

- Türk, N. (2022). Resim Sanatında Pan'dan Manzaranın Doğuşu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 275-299.
- Tong, B. (2005). *Distopik bilim-kurgu filmlerindeki mekân çözümlemeleri (1980-2000)*. (Tez No. 166229) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tetikçi, İ. (2017). Kara [Tuval üzeri karışık teknik, 40 x 40 cm]. <https://www.zeytinburnukultursanat.com/media/brochures/36 - BAKI%C5%9E 1 - %C4%B0SMA%C4%B0L TET%C4%B0K%C3%87%C4%B0.pdf>
- Thompson, L. (Producer), & Scott, R. (Director). (1982). Blade Runner [Motion Picture]. United States: Warner Bros.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2019, Haziran 19). *Dünya çapında yerinden edilmiş kişi sayısı 70 milyonu geçerken, BM Mülteciler Yüksek Komiseri duruma müdahale için daha güçlü bir dayanışma çağrısında bulunuyor*. <https://www.unhcr.org/tr/22075-dunya-capinda-yerinden-edilmis-kisi-sayisi-70-milyonu-gecerken-bm-multeciler-yuksek-komiseri-duruma-mudahale-icin-daha-guclu-bir-dayanisma-cagrisinda-bulunuyor.html>
- Wentz, J. (2013). Between Lights and Shadows (Işık ve Gölge Arasında) [Tuval üzerine yağlı boya, 100.3 x 62.9 cm]. https://www.artcollectorz.com/artworks/artwork-detail?artwork_id=4677&edition_id=6006
- Witz, C. (1435). *St. Christopher (Leman Gölü Kıyıları)* [Tuval üzerine yağlıboya, 102 x 81 cm]. Kunstmuseum, Basel. <https://www.wikiart.org/en/konrad-witz/st-christopher>
- Yılmaz, B. (2013). Kent resimlerinin tarihi ve iki çağdaş isim: Mark Bradford, Julie Mehretu. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 150-161.
- Zamyatin, Y. (2021). *Biz*. (Çev. F. Tülek). (7.Baskı). Ayrıntı.

ÖZGEÇMİŞ

ZEYNEP NERİS KAPLAN

.....doğdu.

2012 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümüne başladı.

2015 Erasmus programı ile Siauliai University Faculty of Fine Arts,Litvanya’ da öğreniminin son yılını tamamladı.

2024 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı Tezli Yüksek Lisans Programına devam etmektedir.

Kişisel Sergiler:

2023 “Kırılma”, kişisel resim sergisi, Sevgi Sanat Galerisi, Ankara

2016 “*Dependent*”, Kişisel Resim Sergisi, Public Library, Siauliai, Litvanya

2016 “*The Confrontation*”, Kişisel Resim Sergisi, Children Literature Department, Siauliai, Litvanya

Yarışma Sergilemeleri:

2022 39.DYO Resim Ödülleri Sergisi, MSGSÜ Tohane-i Amire Kültür ve Sanat Merkezi,İstanbul

2022 Sıtkı Davut Koçman Üniversitesi 1. Ulusal Resim Yarışması Sergisi, Mulaj Müzesi, Muğla

2022 19. Şefik Bursalı Resim Yarışması Sergisi, Emin Antik Sanat Galerisi, Ankara

Ödüller:

2021 Gaziantep Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Portre Yarışması, Başarı Ödülü

2020 HOLBEIN Resim Yarışması, Jüri Özel Ödülü

2020 İF-ART Resim Yarışması, Birincilik Ödülü

Katıldığı Sergiler:

2024 Sivrihisar Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali, Sanat Sempozyumu, Eskişehir

2024 Niğ / Bor Uluslararası Kültür Sanat Festivali, Sanat Sempozyumu, Niğde

2023 “*Mindscapes (Zihni Manzaralar)*”, Küratör; Marcus Graf, RS Sanat Alanı, İstanbul

2023 *Genç Sanatçılar Seçkisi*, Ovooart, İstanbul

2022 *Genç Dönem Sergisi*, Beşiktaş Çağdaş Sanat Galerisi, İstanbul

2022 *Genç Seçki*, Ovooart Galerisi, İstanbul

2022 *Kırılğan Gelecek*, Karma Resim Sergisi, Uluslararası Sanat Derneği, İstanbul

2022 *Orontes 7. Uluslararası Çağdaş Sanat Çalıştay ve Sergisi*, Antakya

2021 *Kent ve Ekoloji Kongresi* Resim Sergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon

2021 Yılbaşı Karma Resim Sergisi, Sevgi Sanat Galerisi, Ankara

2021 *Özlediğimiz Dünya, Pandemi, Sınırlar ve Ötesi, Genç Etkinlik 9 Seçkisi*, Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği

2021 *Değişen Dünya, Değişen İnsan*, Genç Sanatçılar Seçkisi, Rotary

2019 *Hititler* Karma Resim Sergisi , Boho Sanat Galerisi, ANKARA

2014 *Kültürlerarası Sanat Projesi* Çalıştay ve Sergisi, Lavie Reha Kampüsü, Königsutter, Almanya.

